

februari 2025

Online inbreuken in beeld

**Online gebruik van niet gelicentieerd
beeld door particulieren, zzp'ers en
kleine verenigingen en stichtingen**

Federatie
Beeldrechten

Onderzoek in opdracht van de Federatie Beeldrechten

De Federatie Beeldrechten is een samenwerkingsverband tussen Pictoright en de zeven beroepsorganisaties die de belangen van ontwerpers, illustratoren, fotografen, fotojournalisten en beeldend kunstenaars behartigen. Binnen de federatie zetten zij zich samen in voor een betere auteursrechtelijke positie van deze makers.

Deelnemende organisaties

Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars (BBK)
Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO)
BOK Beroeps Organisatie Kunstenaars
Dutch Photographers (DuPho)
Kunstenbond
Nederlandse Vereniging van Journalisten /
Nederlandse Vereniging van Fotojournalisten (NVJ/NVF)
Pictoright
Platform Beeldende Kunst (Platform BK)

Federatie
Beeldrechten

Online inbreuken in beeld

**Online gebruik van niet gelicentieerd
beeld door particulieren, zzp'ers en
kleine verenigingen en stichtingen**

Nancy Blaker
Joost Poort
Nadine van den Berg
Iris Toepoel
Aron Joosse

INHOUD

SAMENVATTING EN CONCLUSIES	5
1 INLEIDING	9
1.1 Aanleiding en beleidscontext	9
1.2 Onderzoeksvragen	9
1.3 Aanpak	10
1.4 Leeswijzer	10
2 METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING	13
2.1 Enquête onder kleine gebruikers	13
2.2 Focusgesprekken met kleine gebruikers en fotografen	14
3 KENNIS EN ATTITUDES OVER HET AUTEURSRECHT	17
3.1 De kennis van kleine gebruikers in meer detail	18
3.2 Inzichten over kennis uit het focusgesprek	18
4 INBREUKEN IN BEELD	21
4.1 Omvang van de groep kleine gebruikers in Nederland	21
4.2 Aandeel kleine gebruikers die (on)rechtmatig handelen	23
4.3 Schatting van het aantal inbreuken	24
4.4 Optreden tegen een (vermeende) inbreuk	25
4.5 Betalingsbereidheid van kleine gebruikers	25
4.6 Inzichten over inbreuken uit de focusgesprekken	26
5 JURISPRUDENTIEONDERZOEK	29
5.1 Methodiek	29
5.2 Resultaten	30
5.3 Inhoudelijke analyse: berekening van de schadevergoeding	31
6 PERSPECTIEF VAN FOTOGRAFEN	37
6.1 Ervaringen en ervaren hinder	37
6.2 Omstandigheden die leiden tot actie	37
6.3 Een eerlijke vergoeding	38
6.4 Oplossingen om onrechtmatig gebruik tegen te gaan	38
6.5 Conclusie	39
7 ECONOMISCHE WAARDE VAN INBREUKEN	41
7.1 Licentiewaarde van inbreuken	41
7.2 Betalingsbereidheid	41
BIJLAGEN	
Bijlage 1: Screeningsvragen	45
Bijlage 2: Enquêtevragen	45
Bijlage 3: Gewogen en ongewogen resultaten	51
Tabellen hoofdstuk 3	51
Tabellen hoofdstuk 4	52
Tabellen hoofdstuk 7	54
Bijlage 4: Gebruikte openbare uitspraken	57

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Fotografen krijgen regelmatig te maken met het onrechtmatig online gebruik van hun beeld. Deze situatie heeft ertoe geleid dat een motie is aangenomen door de Tweede Kamer over de noodzaak tot een eerlijke vergoeding voor fotografen voor het online gebruik van hun foto's, en het voorlichten van kleine gebruikers over beeldrecht om onopzettelijke inbreuken te voorkomen.

Voornamelijk bij deze 'kleinere' gebruikers speelt het probleem dat dit soort inbreuken op het auteursrecht, waarbij professionele foto's zonder toestemming op een website worden geplaatst, lastig te achterhalen zijn. Met kleine gebruikers bedoelen we in dit onderzoek particuliere individuen (privépersonen), kleine niet-commercieel handelende organisaties (stichtingen, verenigingen) en zzp'ers.

Er wordt vaak vanuit gegaan dat inbreuken op het auteursrecht van fotografen veelvuldig voorkomen. Het is echter lastig in te schatten hoe vaak dergelijke online inbreuken gemaakt worden door kleine gebruikers in Nederland. Daarnaast is het niet duidelijk in welke mate een gebrek aan kennis bij kleine gebruikers speelt bij het onrechtmatig gebruik van professionele foto's, en welk deel van de inbreuken opzettelijk wordt gepleegd. Als laatste is niet bekend hoe vaak er juridisch wordt opgetreden tegen dergelijke inbreuken door kleine gebruikers. Met dit onderzoek - waarbij we kleine gebruikers enquêteren, we focusgesprekken houden met kleine gebruikers en fotografen, en een jurisprudentieonderzoek uitvoeren - trachten we een beter beeld te krijgen rond de problematiek van kleine inbreuken.

KENNISNIVEAU KLEINE GEBRUIKERS OVER BEELDRECHT

Op basis van de resultaten uit de enquête en de focusgesprekken blijkt dat het kennisniveau van kleine gebruikers op verschillende vlakken te wensen overlaat. Aan de ene kant begrijpt de grote meerderheid dat er regels bestaan voor het plaatsen van professionele foto's op een website, en dat een vorm van toestemming (bijvoorbeeld van de fotograaf zelf of een betaalde licentie) vereist is. Dat er zoiets als beeldrecht bestaat, is grotendeels bekend. Wat aan de andere kant ontbreekt, is specifieke kennis over wat de regels zijn.

Kleine gebruikers hebben voor een deel onjuiste opvattingen over het beeldrecht,

bijvoorbeeld dat alleen naamsvermelding of een link naar de originele bron voldoende is bij het plaatsen van een foto op een website. Uit de enquête blijkt dat het kennisniveau van beeldrecht positief samenhangt met het rechtmatig plaatsen van foto's (met toestemming of licentie). Voorlichting zou dus mogelijk kunnen bijdragen aan het terugdringen van het aantal inbreuken.

Het kennisniveau over beeldrecht van de kleine gebruikers die foto's op websites plaatsen, is groter dan het kennisniveau van mensen die foto's op sociale media plaatsen. Binnen de groep kleine gebruikers zijn er echter verschillen; kennis over beeldrecht lijkt het meest gebrekkig bij de privépersonen die hobbymatig foto's op website plaatsen.

INZICHTEN OVER KLEINE GEBRUIKERS

De schatting van het totaal aantal kleine gebruikers in een jaar in Nederland ligt tussen **268 duizend** en **360 duizend**, waarvan ongeveer de helft foto's op websites plaatst als privépersoon, ongeveer een derde als zzp'er en ongeveer een vijfde voor een kleine stichting, vereniging of ander samenwerkingsverband. Ondanks de toenemende populariteit van sociale media blijft er nog een substantieel aantal kleine gebruikers foto's op websites plaatsen. Samen plaatsen de kleine gebruikers naar schatting tussen **1,3 miljoen** en **1,8 miljoen** foto's per jaar op websites. Het gaat hierbij om alle foto's, zowel rechtmatig als onrechtmatig.

Op basis van de enquêteresultaten is ingeschat dat jaarlijks **74 duizend** tot **108 duizend** kleine gebruikers bij het plaatsen van hun laatste foto een inbreuk gepleegd hebben, wat neerkomt op ongeveer 30% van alle kleine gebruikers. Naar schatting plaatsen zij jaarlijks **272 duizend** tot **368 duizend** foto's onrechtmatig op een website. Volgens deze resultaten komen er dus onder kleine gebruikers honderdduizenden inbreuken per jaar voor. Waarschijnlijk is een klein deel hiervan bewust gepleegd, en kan een groot

deel verklaard worden door een gebrek aan kennis en een gebrek aan aandacht voor het beeldrecht onder kleine gebruikers.

JURISPRUDENTIE RONDOM KLEINE GEBRUIKERS

Binnen het jurisprudentieonderzoek zijn twee verschillende analyses uitgevoerd: een kwantitatief onderzoek binnen de interne database van de Raad voor de Rechtspraak om te achterhalen hoe vaak dit soort inbreuken voorkomen bij de rechter, en een onderzoek naar de wijze waarop de rechter de schade begroot. Uit het eerste onderzoek zijn in de periode tussen 1 januari 2011 en 31 oktober 2024 102 zaken geïdentificeerd die binnen de scope van dit onderzoek vallen, inhoudende dat de gedaagde een 'kleine gebruiker' is zoals eerder gedefinieerd. In 88% van deze zaken werd de eiser in het gelijk gesteld, waarbij eisers in verschillende hoedanigheden voor de rechter komen. De grootste groep eisers vormen fotografen of beeldbanken, maar ook bedrijven die auteursrechten hebben zonder zelf met fotografie bezig te zijn komen voor. Tot slot is het opvallend dat de verdeling van deze 102 zaken niet evenredig is: 2019 springt eruit met 28 zaken, terwijl in de andere jaren doorgaans nog geen 10 zaken zijn geïdentificeerd binnen onze scope. Het is niet duidelijk wat de oorzaak is van deze piek in 2019. Merk verder op dat deze cijfers betrekking hebben op zaken die tot een uitspraak hebben geleid. Zaken die geschikt zijn na een eerste brief van een advocaat of op een later moment voordat er een uitspraak was, blijven in dit onderzoek onder de radar.

Ten aanzien van het inhoudelijk jurisprudentieonderzoek volgt dat de rechter doorgaans op basis van een forfaitair bedrag een schadevergoeding vaststelt. Daarboven wordt veelal een percentage toegekend voor het ontbreken van naamsvermelding, of in sommige gevallen ook voor afbreuk aan het zelfbeschikkingsrecht. Hoe hoog dit percentage uitvalt, is op voorhand niet altijd te zeggen: de rechter motiveert niet in alle gevallen waarom een bepaald percentage redelijk wordt geacht. Daarbovenop wordt gedaagde (nu in 88% van de zaken eiser in het gelijk wordt gesteld) ook nog vaak veroordeeld in de proceskosten ex artikel 1019h Rv. Samenvattend laat de analyse zien dat de huidige jurisprudentie in enige mate op gespannen voet staat met de rechtszekerheid, de afschrikkende werking van schadevergoedingen in auteursrechtelijke zaken en de economische kijk op schade. Hier is ruimte voor meer consistentie en transparantie, waarbij eventuele aanvullende richtlijnen kunnen helpen om tot een meer evenwichtige benadering te komen ten aanzien van kleine gebruikers. Omgekeerd kan educatie over auteursrechten voor kleine gebruikers naar verwachting een rol spelen om het aan-

tal inbreuken te verkleinen en het begrip voor handhaving te vergroten.

PERSPECTIEF VAN FOTOGRAFEN

De meest genoemde hinder die fotografen ervaren komt door (online) inbreuken van hun eigen klanten of derden, zoals onderaannemers. Dat komt voor een deel omdat deze inbreuken het makkelijkst op te speuren zijn. Tegen dit soort inbreuken van grote (commerciële) partijen ondernemen alle fotografen actie. Dat geldt niet voor online inbreuken door kleine gebruikers. Het merendeel van de fotografen die we hebben gesproken neemt de moeite niet om zelf achter deze online inbreuken aan te gaan. Ze zijn zich ervan bewust dat het gebeurt, maar vaak staan de tijd en moeite die het kost niet in verhouding tot de (mogelijke) financiële vergoeding die het oplevert. Sommige fotografen schakelen externe partijen in zoals het Duitse Copytrack om onrechtmatig gebruik van hun beelden op te sporen. Ook DuPho en ANP Foto worden genoemd.

Bij het beoordelen van een gepaste financiële vergoeding voor (online) inbreuken wegen de fotografen veelal kenmerken van de gebruiker en de aard van het gebruik mee: Gaat het om particulieren? Heeft de gebruiker een commercieel oogmerk? Hoe groot is de organisatie? Is het digitaal gebruik eenmalig? Zo gaven de fotografen aan bij bijvoorbeeld eenmalig digitaal gebruik van een kleine particuliere gebruiker soms alleen om naamsvermelding te vragen of om enkele tientjes. Wat de fotografen ook meenemen in het geval van een inbreuk is hoe prettig de communicatie verloopt en de mate waarin aangenomen kan worden dat de inbreuk een vergissing was. Als de communicatie prettig verloopt, er geen commercieel doeleind is en de inbreuk een vergissing was, vragen de fotografen vaak geen vergoeding. Daarentegen kan de gevraagde vergoeding oplopen als de communicatie stroef en stressvol is, er een commercieel doeleind is en/of de inbreuk niet een vergissing lijkt de zijn.

Hoewel de financiële vergoeding die fotografen zelf vragen voor online gebruik van hun beeld relatief gering is, vinden ze de betalingsbereidheid die uit de enquête naar voren komt in veel gevallen laag. Wat daarin het meest steekt, zijn niet zozeer de lage bedragen maar de (ervaren) afwezigheid van respect voor het vak en de verwachting dat beeld gratis of voor zeer weinig geld gebruikt kan worden 'omdat het toch al gemaakt is' of 'omdat het een goede mogelijkheid is om je werk te laten zien'.

ECONOMISCHE WAARDE VAN INBREUKEN DOOR KLEINE GEBRUIKERS

De economische waarde van de inbreuken die kleine gebruikers plegen, is vanuit twee perspectieven bekeken in dit onderzoek. Ten

eerste hebben we een schatting gemaakt van de licentiewaarde van de jaarlijkse inbreuken door kleine gebruikers. Dit is een schatting van het bedrag dat de kleine inbreukplegers hadden moeten betalen voor het afnemen van een licentie voor alle onrechtmatig geplaatste foto's. Deze jaarlijkse licentiewaarde komt uit op een bedrag tussen **26,9 miljoen** en **36,4 miljoen euro**. Vanuit het perspectief van de fotografen (en van de rechter bij rechtszaken over inbreuken) zijn dit de misgelopen inkomsten. Wanneer we echter naar de betalingsbereidheid kijken van de kleine gebruikers wordt duidelijk dat deze groep over het algemeen slechts bereid is om veel minder te betalen voor het plaatsen van een professionele foto dan de tarieven die fotografen doorgaans hanteren. Uitgaande van de betalingsbereidheid van de kleine gebruikers is de economische waarde van de gepleegde inbreuken veel lager, namelijk tussen **1,4 miljoen** en **1,9 miljoen euro**.

De kloof tussen de betalingsbereidheid van kleine gebruikers en de licentiewaarde van professionele foto's is substantieel. De gemiddelde kleine gebruiker hecht dus relatief weinig waarde aan professionele foto's. Dit komt overeen met het gevoel van fotografen uit de focusgesprekken, die aangaven dat ze weinig waardering voelen voor hun vak.

INLEIDING

i

Particulieren, zzp'ers, en kleine niet-commerciële initiatieven maken regelmatig inbreuk op het auteursrecht van fotografen door beeld zonder licentie online te plaatsen. Een deel van deze inbreuken gebeurt mogelijk onopzettelijk door een gebrek aan kennis van het auteursrecht. Deze constatering heeft ertoe geleid dat een motie is aangenomen door de Tweede Kamer om te kijken naar de noodzaak van voorlichting om onopzettelijke inbreuken te voorkomen en te zorgen dat fotografen een eerlijke vergoeding krijgen voor het online gebruik van hun beeld.¹

1.1

AANLEIDING EN BELEIDSCONTEXT

De gebruikers die beeld onrechtmatig online plaatsen, variëren van grote commerciële bedrijven tot individuen die hobbymatig een website onderhouden. Voornamelijk bij deze 'kleinere' gebruikers speelt het probleem dat dit soort inbreuken op het auteursrecht² lastig te achterhalen zijn. We hebben het bij kleine gebruikers over particuliere individuen (privépersonen), kleine niet-commercieel handelende organisaties (stichtingen, verenigingen) en zzp'ers.

Er wordt vaak vanuit gegaan dat inbreuken veelvuldig voorkomen, maar het is lastig in te schatten hoe vaak dergelijke online inbreuken gemaakt worden door kleine gebruikers in Nederland. Zelfs achterhalen tegen hoeveel inbreuken werkelijk wordt opgetreden is lastig, aangezien op rechtbank.nl niet alle rechtszaken worden gepubliceerd en handhaving in veel gevallen niet tot een gerechtelijke uitspraak zal leiden maar tot een schikking. De werkelijke omvang van het probleem is dus nog niet duidelijk, evenals de bijbehorende economische waarde van inbreuken op beeldrecht.

Wanneer inbreuken door kleine gebruikers wel geconstateerd worden en er via de rechter een schadevergoeding wordt gevorderd, stuit dit vaak op onbegrip. Is het wel terecht dat kleine partijen op deze wijze worden gestraft, vooral als zij geen kennis hebben van beeldrecht?³ Vanuit het perspectief van de beeldmakers is het zeer belangrijk dat deze kleine gebruikers op de hoogte zijn van de noodzaak van het hebben van toestemming, ook wel een licentie,⁴ voordat beeld online gepubliceerd mag worden. Er wordt uitgegaan van een gebrek aan kennis bij kleine gebruikers over online beeld. Het is echter niet bekend wat de omvang hiervan is bij de verschillende soorten kleine gebruikers, en in hoeverre gebrek aan kennis samenhangt met de vele

inbreuken die plaatsvinden. Door hier inzicht in te krijgen, kan een plan gemaakt worden voor het effectief voorlichten van kleine gebruikers over beeldrecht.

Een ander onbekend gegeven is in hoeverre kleine gebruikers bereid zijn te betalen voor het online gebruik van beeld. Om tot een oplossing te komen voor de problematiek waar kleine gebruikers én fotografen tevreden mee zijn, is overeenstemming tussen deze partijen nodig over een billijke vergoeding voor het online gebruik van beeld.

1.2

ONDERZOEKSVRAGEN

Het voornaamste doel van dit onderzoek is het in beeld brengen van de problematiek rondom het onrechtmatig gebruik van online beeld door verschillende soorten kleine gebruikers, waarbij gekeken wordt naar het perspectief van de onrechtmatige gebruikers van het beeld én de fotografen van wie het auteursrecht geschonden wordt. Gebruikers van online beeld zijn er in alle soorten en maten. Van de lokale sportvereniging die foto's op de eigen website plaatst tot een groot commercieel bedrijf dat foto's inzet bij internationale marketingcampagnes op sociale media. Voor dit onderzoek worden specifiek de online inbreuken van 'kleinere' gebruikers uitgelicht; gebruik door grotere partijen valt buiten de scope. Daarbij hanteren we de volgende groepen kleine gebruikers:

1. Particuliere individuen (privépersonen)
2. Niet-commerciële kleine organisaties zoals verenigingen en stichtingen van kleine omvang
3. Zzp'ers

De groepen maken onderscheid tussen gebruik door individuen versus gebruik van organisaties, en tussen gebruik door niet-commerciële en door commerciële partijen.

-
- 1 De motie Van den Berge c.s.: Zie <https://www.tweede-kamer.nl/downloads/document?id=2021D06801>.
 - 2 Van een inbreuk op een auteursrecht is sprake indien iemand zonder toestemming van de rechthebbende (bijv. de fotograaf of beeldbank) handelingen verricht die exclusief zijn voorbehouden aan de rechthebbende. Van zo'n handeling is sprake als bijvoorbeeld een kleine gebruiker, zonder toestemming van de fotograaf, een foto plaatst (verspreidt) op zijn of haar website: dat is exclusief voorbehouden aan de rechthebbende. Het auteursrecht is een door de Auteurswet (Aw) aan de 'maker' verleend recht, waarmee je als maker exclusieve rechten krijgt over het werk dat je gemaakt hebt (recht om openbaar te maken en te verspreiden). Dit recht bestaat van rechtswege; je hoeft er dus niets voor te doen om het te verkrijgen. Eventueel kan dit recht van de maker worden overgedragen aan een ander, bijvoorbeeld aan een bedrijf voor wie een fotograaf foto's heeft gemaakt. Dit dient schriftelijk te worden vastgelegd.
 - 3 Zie bijvoorbeeld <http://www.fotoclaim.nl>.
 - 4 Een licentie is het hebben van toestemming om een werk van een rechthebbende te verspreiden of kopiëren. Hierbij behoudt de rechthebbende zijn of haar auteursrecht, maar krijgt een ander toestemming om (tijdelijk) een handeling die is voorbehouden aan die rechthebbende ook uit te voeren. De exacte inhoud van de licentie, bijvoorbeeld hoe lang of voor hoeveel beschermde werken (foto's), kan door partijen zelf worden bepaald.

Groep 1 betreft niet-commerciële natuurlijke personen die online beeld publiceren uit interesse, hobbymatig of met het oog op voorlichting of uitwisseling van informatie. Groep 2 betreft ook niet-commercieel gebruik van online beeld, maar door kleine organisaties of verenigingen. Kleine organisaties hebben in dit onderzoek maximaal 2 fte personeel en kleine verenigingen maximaal 500 leden. Groep 3 betreft gebruik van online beeld door zzp'ers.

De regels rondom beeldrecht verschillen wat betreft het online plaatsen van foto's op websites tegenover het online plaatsen van foto's op sociale media. In dit onderzoek kijken we naar inbreuken van kleine gebruikers bij het plaatsen van foto's op websites.

We beantwoorden in de komende hoofdstukken de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke kennis is er over beeldrecht bij de gebruikers?
2. Hoeveel licenties voor online gebruik van beeld worden er op jaarbasis verstrekt?
3. Hoeveel inbreuken (onrechtmatig online gebruik van beeld) worden er per jaar gemaakt?
4. Hoeveel van deze inbreuken zijn onopzettelijk gepleegd?
5. Hoe vaak wordt er tegen deze inbreuken opgetreden?
6. Wat is de bereidheid van gebruikers om voor beeld te betalen?
7. Wat is de ervaren hinder van inbreuken door fotografen, en wat vinden zij een eerlijke vergoeding voor de verschillende categorieën gebruikers?
8. Wat is de economische waarde van inbreuken?

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek over het kennisniveau en de betalingsbereidheid van kleine gebruikers enerzijds, en de attitudes hierover van fotografen anderzijds, kan een effectief plan van aanpak worden opgesteld om de hierboven geschetste problematiek aan te pakken.

1.3 AANPAK

We passen verschillende methoden toe om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Ten eerste zetten we een enquête uit onder kleine gebruikers, waarmee we het kennisniveau, de attitudes en het gedrag van kleine gebruikers bevragen. Daarnaast houden we een focusgesprek met een selectie kleine gebruikers om dieper op de verschillende onderwerpen in te gaan. Verder voeren we een kwalitatief en kwantitatief jurisprudentieonderzoek uit om een beeld te krijgen van rechtszaken die plaatsvinden over inbreuken door kleine gebruikers. Hierbij kijken we naar het

aantal rechtszaken dat plaatsvindt en naar de inhoud van deze rechtszaken. Als laatste houden we twee focusgesprekken met professionele fotografen om hun perspectief in beeld te brengen.

1.4 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 beschrijven we de methodiek van de enquête onder kleine gebruikers, het focusgesprek met kleine gebruikers en de focusgesprekken met fotografen. Vervolgens beantwoorden we in de opeenvolgende hoofdstukken de onderzoeksvragen. In hoofdstuk 3 gaan we in op het kennisniveau van kleine gebruikers (onderzoeksvraag 1). Vervolgens behandelen we het gedrag van de kleine gebruikers: hoe vaak plaatsen zij rechtmatig een foto, hoe vaak maken zij een inbreuk, en welk deel van de inbreuken is opzettelijk gepleegd (onderzoeksvragen 2, 3 en 4).

In hoofdstuk 5 beschrijven we de methoden en resultaten van het jurisprudentieonderzoek (onderzoeksvraag 5), waarbij we in gaan op de volgende drie subvragen: (i) hoe vaak komen de in dit onderzoek centraal staande zaken voor, (ii) op welke wijze wordt schadevergoeding door de rechter vastgesteld, en (iii) wat is de aard van de partijen in het geding. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 6 in op de bevindingen van de focusgesprekken met fotografen (onderzoeksvraag 7) – hoe kijken zij aan tegen inbreuken door kleine gebruikers?

We eindigen met hoofdstuk 7, waarin we de bevindingen uit de verschillende deelonderzoeken samenbrengen om een inschatting te maken van de economische waarde van inbreuken door kleine gebruikers (onderzoeksvraag 8).

VERANTWOORDING

2. METHODOLOGISCHE

Voor dit onderzoek is na een screening van het NIPObase panel⁵ een online enquête uitgeplaatst en is aansluitend een focusgesprek gehouden met mensen die foto's online plaatsen. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe deze delen van het onderzoek zijn uitgevoerd. De methodologische verantwoording voor het jurisprudentieonderzoek staat beschreven in hoofdstuk 5.

2.1

ENQUÊTE ONDER KLEINE GEBRUIKERS

We hebben een enquête uitgezet onder leden van het NIPObase panel over het online plaatsen van professionele foto's. De enquête is uitgezet via Verian en bestaat uit twee onderzoekstappen, namelijk 1) de screening om geschikte respondenten te identificeren, en 2) het uitzetten van de enquête onder deze selectie respondenten.

Screening

In de eerste stap is een screening uitgevoerd onder 32.669 leden van het NIPObase panel. De demografische kenmerken van deze respondenten staan in tabel 2.1. Om in latere analyses representatieve uitspraken te kunnen doen over de gehele Nederlandse populatie, is voor elke respondent een wegingsfactor berekend door Verian, rekening houdend met leeftijd, opleiding, geslacht en woonregio.

De bijna 33 duizend respondenten van de screening hebben aangegeven of zij in de laatste 12 maanden een professionele foto online hebben geplaatst. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het plaatsen van een foto op een website en het plaatsen van een foto op sociale media. De panelleden die aangaven een foto op een website te hebben geplaatst, hebben vervolgens aangegeven vanuit welke rol zij dit gedaan hebben, zodat we de drie groepen kleine gebruikers konden identificeren. Respondenten konden tijdens de screening meerdere antwoorden geven.⁶ Zie bijlage 1 voor een compleet overzicht van de screeningsvragen.

Tabel 2.2 geeft een overzicht van de groepen respondenten die met de screening geïdentificeerd zijn. Samen vormen zij de grotere doelgroep van personen die in de afgelopen twaalf maanden (ten minste) één professionele foto online hebben geplaatst. In totaal gaat het om 3.212 screeningsrespondenten die in minstens één van de zes groepen gebruikers uit tabel 2.2 zitten. De groepen 1, 2⁷ en 3 vormen samen de 'kleine gebruikers' die professionele

foto's op websites geplaatst hebben. In totaal gaven 589 screeningsrespondenten aan in minstens één van deze drie groepen kleine gebruikers te vallen. De aanvullende groepen 4, 5 en 6 dienen ter vergelijking met de kleine gebruikers.

In tabel 2.3 is te zien welk aantal en aandeel van alle screeningsrespondenten in de zes groepen valt.⁸ Daarnaast is met behulp van de door Verian berekende populatiegewichten een inschatting gemaakt van het deel van de Nederlandse populatie van 16 jaar en ouder dat in de verschillende groepen valt. Deze percentages zullen in latere hoofdstukken gebruikt worden om een inschatting te maken van het jaarlijkse aantal inbreuken met betrekking tot het online plaatsen van professionele foto's.

Enquête onder gebruikers van online beeld

Nadat de resultaten van de screening bekend waren, is ervoor gekozen om de enquête uit te zetten onder alle 3.212 respondenten die een foto online hebben geplaatst in de afgelopen 12 maanden, aangezien bij een verwachte respons van 50% er slechts 589 respondenten onder de groep kleine gebruikers zouden vallen. De respondenten die onder de kleine gebruikers vielen (groep 1 t/m 3) kregen voorrang bij het invullen, zodat we zoveel mogelijk respondenten uit deze groepen kregen, aangevuld met respondenten uit de andere groepen. De dataverzameling vond plaats in augustus 2024.

De respondenten vulden vragen in over hun gedrag, attitudes en kennis over het online plaatsen van professionele foto's. Het invullen van de enquête duurde ongeveer tien minuten. Zie bijlage 2 voor de volledige inhoud van de vragenlijst.

Het doel was om 600 respondenten te behalen waarvan zoveel mogelijk kleine gebruikers. In totaal vulden 641 respondenten⁹ de enquête in. De gemiddelde leeftijd van alle respondenten is 48 jaar, 50% is man en 65% is hoogopgeleid. Deze statis-

-
- 5 <https://www.kantar.com/nl/expertise/onderzoek/panels-en-doelgroepen/nipobase-panel>
 - 6 Een respondent kon bijvoorbeeld aangeven in de afgelopen 12 maanden zowel als privépersoon als in de hoedanigheid van zzp'er een professionele foto op een website te hebben geplaatst.
 - 7 Stichtingen en verenigingen vallen onder groep 2 wanneer zij respectievelijk niet meer dan 2 fte betaald personeel hebben of niet meer dan 500 leden. Stichtingen en verenigingen vallen onder groep 4 als zij meer dan 2 fte betaald personeel of meer dan 500 leden hebben.
 - 8 Een respondent kan onder meer dan één groep vallen.
 - 9 Nadat het doel van 600 respondenten bereikt was, is de enquête nog enige tijd langer opengehouden om meer kleine gebruikers te werven.

tieken zijn per groep uitgelicht in tabel 2.4. De groep ‘Andere gebruikers’ betreft respondenten die aangaven wel een foto in de afgelopen 12 maanden op een website te hebben geplaatst, maar niet in een van de gespecificeerde rollen. Deze groep gaf voor het grootste deel aan dat ze vanuit hun werk (anders dan als zzp’er) de foto op een website hadden geplaatst.

Omvang steekproef en weging resultaten

Het behaalde aantal respondenten dat onder de groep kleine gebruikers valt (n = 213) is lager dan we gehoopt hadden. Idealiter hadden we gegevens verzameld van 600 kleine gebruikers, gelijk verdeeld over de drie subgroepen. Dit bleek ondanks de toegepaste methodiek met een screening onder ruim 30 duizend panelleden niet haalbaar, waardoor we (voornamelijk wat betreft de kleine stichtingen) het risico lopen dat resultaten uit de enquête niet zomaar kunnen worden omgezet in conclusies die gelden voor alle kleine gebruikers. Om dit risico zo goed als mogelijk in te perken berekent Verian een gewicht waardoor sommige respondenten zwaarder meewegen in het eindresultaat en anderen minder zwaar. Deze zogeheten gewogen resultaten zijn meer representatief voor de bredere doelgroep van de Nederlandse 16+ populatie die foto’s online plaatst, maar dit kan de gevolgen van het relatief lage aantal respondenten niet geheel ondervangen.

In dit rapport zullen we – tenzij anders vermeld – deze gewogen resultaten presenteren. De ongewogen resultaten worden in dit rapport aangehaald in twee gevallen, namelijk 1) in multivariate regressieanalyses waarbij we voor verschillen in demografische kenmerken controleren door covariaten toe te voegen aan het model (waardoor weging niet nodig is), en 2) wanneer we omvangschattingen maken voor de Nederlandse populatie wat betreft het aantal kleine gebruikers en het aantal inbreuken. Dit laatste doen we omdat de gewogen resultaten consistent hoger uitvallen dan de ongewogen resultaten – om een overschatting te voorkomen geven we daarom een bandbreedte voor deze schattingen in plaats van alleen een puntschatting op basis van het gewogen resultaat.

In Bijlage 3 zijn alle tabellen uit het rapport te vinden met zowel de ongewogen als de gewogen resultaten. De ongewogen resultaten zijn daarbij de ruwe cijfers van de respondenten uit de enquête.

2.2 FOCUSGESPREKKEN MET KLEINE GEBRUIKERS EN FOTOGRAFEN

Aan het einde van de enquête konden respondenten hun contactgegevens delen indien zij interesse hadden in deelname aan een online focusgesprek in ruil voor een digitale cadeaubon ter waarde van 50 euro. Uit de groep participanten die aangaven mee te willen doen aan het focusgesprek zijn uiteindelijk 17 mensen benaderd waarvan 10 aanwezig konden zijn op het gekozen tijdstip voor het focusgesprek. Benaderde deelnemers zijn gekozen gebaseerd op het geplaatst hebben van een professionele foto en, zo veel als mogelijk, op het voorheen benaderd zijn door (vertegenwoordigers van) rechthebbenden voor een (vermeende) inbreuk. Hiernaast zijn er ook twee focusgesprekken gehouden met in totaal zeven professionele fotografen, benaderd via e-mail met behulp van DuPho.

De tien deelnemers aan het focusgesprek met kleine gebruikers plaatsten professionele foto’s online voor uiteenlopende doeleinden. Deelnemers plaatsten bijvoorbeeld foto’s op websites voor een muziekblog, een dagblad, een blog over tuinieren, een workshop, een webwinkel, een uitgeverij, een middelbare school, verschillende hobby- of belangenverenigingen of als freelance websiteontwikkelaar.

De focusgesprekken zijn gehouden met een gespreksleider en een notulist. Van tevoren was een gespreksleidraad opgesteld met voor de kleine gebruikers vragen over beeldrechtenkennis, bereidheid om voor beeld te betalen, hoe vaak, waar en waarom de kleine gebruikers (on)rechtmatig beeld online plaatsen, en uiteindelijk of de gebruikers weleens benaderd zijn door (vertegenwoordigers van) rechthebbenden en hoe deze dit hebben ervaren.

De focusgesprekken met de fotografen gingen voornamelijk over de ervaren hinder van inbreuken, onder welke omstandigheden actie ondernomen wordt door de fotografen, hoe zij aankijken tegen inbreuken van de verschillende gebruikerscategorieën, wat de fotografen een eerlijke vergoeding vinden en hoe ze de betalingsbereidheid van de gebruikersenquête ervaren. Na ieder focusgesprek heeft de notulist in overleg met de gespreksleider een gespreksverslag opgesteld waarin de notulen samengevat zijn tot concrete, relevante antwoorden op de vragen zoals opgesteld in de gespreksleidraden.

Tabel 2.1
Demografische kenmerken respondenten screening

Leeftijd			Opleiding			Geslacht		
categorie	n	aandeel	categorie	n	aandeel	categorie	n	aandeel
16 en 17 jaar	21	0,1%	Laag	6.386	19,5%	Man	14.994	45,9%
18-34 jaar	1.890	5,8%	Midden	11.217	34,3%	Vrouw	17.675	54,1%
35-44 jaar	4.381	13,4%	Hoog	14.937	45,7%			
45-54 jaar	5.323	16,3%						
55-64 jaar	7.351	22,5%						
65-74 jaar	8.647	26,5%						
75+ jaar	5.056	15,5%	Onbekend	129	0,4%			
Totaal	32.669	100%		32.669	100%		32.669	100%

Tabel 2.2
Overzicht van groepen geïdentificeerd tijdens de screening

Groep	Beschrijving online plaatsing van professionele foto (afgelopen 12 maanden)
1. Privépersonen	Heeft een foto op een website geplaatst als privépersoon (uit persoonlijke interesse, hobbymatig, e.d.)
2. Kleine stichtingen	Heeft een foto op een website geplaatst voor een kleine stichting, vereniging, of soortgelijk samenwerkingsverband
3. Zzp'ers	Heeft een foto op een website geplaatst als zzp'er
4. Grote stichtingen	Heeft een foto op een website geplaatst voor een grote stichting, vereniging, of soortgelijk samenwerkingsverband
5. Andere gebruikers	Heeft een foto op een website geplaatst vanuit een andere rol
6. Sociale media	Heeft een foto op sociale media geplaatst

Tabel 2.3
Het aantal en aandeel (met en zonder populatiegewicht) screeningsrespondenten per groep

Groep	Aantal	Aandeel in screening	Aandeel in populatie
Privépersonen	317	0,97%	1,47%
Kleine stichtingen	157	0,48%	0,56%
Zzp'ers	222	0,68%	0,93%
Grote stichtingen	100	0,31%	0,47%
Andere gebruikers	218	0,67%	0,88%
Sociale media	2.781	8,51%	12,51%

Tabel 2.4
Demografische gegevens respondenten enquête per groep

Groep	Aantal	Gem. leeftijd	Aandeel man	Aandeel hoogopgeleid
Privépersonen	99	48,7	67%	68%
Kleine stichtingen	26	49,8	50%	77%
Zzp'ers	88	48,2	43%	72%
Grote stichtingen	18	54,3	56%	83%
Andere gebruikers	55	49,0	42%	69%
Sociale media	355	47,7	48%	60%

3. KENNIS EN ATTITUDES OVER HET AUTEURSRECHT

Auteursrecht is een ingewikkelde zaak met veel nuances. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er zoveel beeld onrechtmatig online wordt geplaatst is dat de (kleine) gebruikers niet genoeg kennis hebben van het auteursrecht.

In de enquête testten we bepaalde opvattingen (zie tabel 3.1 en bijlage 2) waarvan we verwachtten dat mensen denken dat ze waar zijn, maar die (meestal) wel degelijk een inbreuk op het auteursrecht zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om de aanname dat alleen naamsvermelding van de fotograaf, alleen verwijzen naar de originele bron of alleen het watermerk zichtbaar laten staan voldoende is (enquêtevraag 1, 2 en 7 uit tabel 3.1). Mogelijk weten de gebruikers niet dat je voor het plaatsen van een foto een vorm van toestemming (van de fotograaf zelf of een andere licentie) nodig hebt (enquêtevraag 3).

Daarnaast weten mensen mogelijk niet dat de toestemming die ze krijgen voor het plaatsen van een foto (meestal) restricties heeft, zoals dat men doorgaans de foto niet meerdere keren mag plaatsen (enquêtevraag 4), de foto niet zelf mag bewerken (enquêtevraag 5), en een foto niet mag plaatsen die is doorgestuurd door iemand die wel al eens toestemming heeft gekregen (enquêtevraag 9).

Als laatste zijn er zeer specifieke uitzonderingen waarbij het plaatsen van een foto wel mag, zoals volgens het citaatrecht, waar de gebruikers in meer of mindere mate van op de hoogte kunnen zijn (enquêtevraag 8).

Er zijn geen absoluut juiste of absoluut onjuiste antwoorden op de vragen in tabel 3.1, aangezien het aan de inhoud van een specifieke overeenkomst of licentie ligt wat is toegestaan. Er zijn echter wel antwoorden die in de meeste gevallen juist zijn en antwoorden die in de meeste gevallen onjuist zijn. Om deze reden kiezen de respondenten bij elk van de negen stellingen tussen de antwoordopties nooit, meestal niet, meestal wel en altijd. De antwoorden die zijn goedgekeurd, zijn af te lezen uit de meest rechtse kolom uit tabel 3.1. De uiteindelijke kenniscore is het percentage correcte antwoorden. Het totaal behaalde punten resulteert in een kenniscore van minimaal 0% (alle antwoorden onjuist) en maximaal 100% (alle antwoorden juist).

De gemiddeld behaalde kenniscores zijn af te lezen uit tabel 3.2. Gemiddeld hebben alle gebruikers van online beeld 54% van de vragen juist beantwoord. Binnen de kleine gebruikers lijken de privépersonen minder goed te scoren dan de kleine stichtingen en de zzp'ers. De groep sociale-mediagebruikers behaalt de laagste score van alle groepen gebruikers.

In tabel 3.3 zijn de groepen ingedeeld zodat alle kleine gebruikers (groep 1, 2 en 3) een groep vormen, de andere gebruikers een groep vormen met de grote stichtingen (groep 4 en 5) en alle sociale-mediagebruikers de derde groep vormen (groep 6). De groep kleine gebruikers scoort beter op kennis dan de sociale-mediagroep.

Om te testen of de verschillen in kenniscores tussen de kleine gebruikers en de sociale-mediagroep statistisch significant zijn, is een regressieanalyse uitgevoerd.¹⁰ Hierbij wordt de kenniscore voorspeld aan de hand van de groep (alle kleine gebruikers versus de sociale-mediagroep), het geslacht, het opleidingsniveau en de leeftijd van de respondent, en als laatste het subjectieve kennisniveau (hoeveel denken ze zelf te weten). Het subjectieve kennisniveau is gemeten met de enquêtevraag *“In welke mate ben je bekend met de regels over het auteursrecht bij het online plaatsen van foto's?”*, waarop de respondenten konden antwoorden op een 4-puntsschaal met de opties “helemaal niet”, “een beetje”, “redelijk” en “heel erg. In tabel 3.4 staan de resultaten van deze regressieanalyse.

Uit de regressieresultaten kan worden opgemaakt dat kleine gebruikers significant¹¹ hoger scoren dan de sociale-mediagroep, waarbij gecontroleerd is voor verschillen in geslacht, leeftijd en opleiding. Daarnaast blijkt dat mannen en vrouwen niet significant van elkaar verschillen wat betreft hun kenniscore, dat oudere respondenten en hoogopgeleiden een betere kenniscore behaalden, en dat mensen die zeggen meer te weten over het auteursrecht ook werkelijk significant beter scoren op de kennisvragen.

10 Bij de regressieanalyse berekenen we de samenhang tussen het type gebruiker en kennis van beeldrecht, waarbij we controleren voor verschillen in de demografische kenmerken geslacht, leeftijd en opleiding, door deze als co-variabelen aan het model toe te voegen. Hiervoor maken we gebruik van de ongewogen enquêteresultaten, omdat dit ook de variabelen zijn die ten grondslag liggen aan de wegingsfactoren.

11 Significantie codes: *** < 0,001, ** < 0,01 * < 0,05.

3.1 DE KENNIS VAN KLEINE GEBRUIKERS IN MEER DETAIL

Om meer inzicht te krijgen in de kennis van kleine gebruikers over het auteursrecht staat in tabel 3.5 een overzicht van de resultaten per vraag. De hoogste scores worden behaald op vraag 3 en vraag 9. De meeste kleine gebruikers geven aan dat het verplicht is om toestemming of een licentie te krijgen voordat de foto geplaatst wordt, en geven aan dat je foto's die je doorgestuurd hebt gekregen van iemand anders niet zomaar zelf online kan zetten. Tegelijkertijd denkt ongeveer de helft van de kleine gebruikers (onterecht) dat je professionele foto's op een website mag plaatsen zolang je de naam van de fotograaf vermeldt (vraag 1) of een link naar de bron plaatst (vraag 2). Verder is ongeveer een derde van de kleine gebruikers van mening dat je foto's meerdere keren online mag plaatsen zonder opnieuw toestemming te krijgen (vraag 5).

De score van de kleine gebruikers was verder relatief laag op de vraag over het citaatrecht (vraag 8). Dit betreft een specifieke regel binnen het auteursrecht waarbij mensen onder bepaalde omstandigheden juist wel een foto mogen plaatsen op een website.

Het is opmerkelijk dat de grote meerderheid van de kleine gebruikers aangeeft dat toestemming of een licentie nodig is om een professionele foto op een website te plaatsen, maar dat vervolgens een flink deel van de kleine gebruikers aangeeft dat alleen een naam, een link naar de bron of een watermerk voldoende is bij het plaatsen van een professionele foto. Mogelijk is er niet genoeg begrip van wat het betekent om toestemming (bv. in de vorm van een licentie) te krijgen om de foto te plaatsen, en worden dingen zoals naamsvermelding onterecht gezien als een vorm van toestemming.

Gezien het gebleken kennisniveau van de kleine gebruikers is het een realistische aanname dat een deel van de inbreuken door deze groep uit onwetendheid wordt gemaakt. Hoe groot dat deel is, onderzoeken we in hoofdstuk 4.

3.2 INZICHTEN OVER KENNIS UIT HET FOCUSGESPREK

Uit het focusgesprek met tien kleine gebruikers die eerder meededen aan de enquête is duidelijk op te maken dat er een zeker bewustzijn leeft over beeldrechten. De deelnemers weten allemaal dat beeld niet 'zomaar' gebruikt mag worden en dat toestemming nodig is. Wat echter ook duidelijk werd, is dat er bij beeld veel verschillende soorten rechten komen kijken (gebruiksrecht, auteursrecht, citaatrecht, etc.) en dat de manier waarop deze zich allemaal tot elkaar verhouden onduidelijk is. Een deelnemer gaf bijvoorbeeld aan in het verleden tegen betaling 'alle' rechten te hebben gekregen voor een foto, maar dat er uiteindelijk vanuit de fotograaf om extra geld werd gevraagd omdat hier toch nog 'haken en ogen' aan leken te zitten.

Samengevat leken de deelnemers allemaal te begrijpen dat toestemming altijd gevraagd moet worden voor het gebruik van beeld, maar dat het onduidelijk is wat daar allemaal aan vastzit. Zo was er bijvoorbeeld een discussie over de verjaartermijn voor het plaatsen van een foto na toestemming waar verschillende meningen over werden gedeeld. Dit onderstreept de boodschap dat het duidelijk is dat er rechten zijn en dat hier fatsoenlijk mee omgegaan moet worden door toestemming te vragen, maar dat de details onduidelijk zijn voor de kleine gebruikers. De deelnemers gaven verder aan dat ze weinig kennis hadden van de consequenties van een inbreuk en hoe het proces na benadering (door een fotograaf of vertegenwoordiger) bij een vermeende inbreuk eruitziet.

De boodschap over kennis van beeldrecht bij kleine gebruikers uit het focusgesprek komt overeen met de enquêteresultaten. Dat beeldrecht bestaat en toestemming nodig is begrijpen de (meeste) kleine gebruikers, maar wat dat precies inhoudt, is minder duidelijk voor ze.

Tabel 3.1

Overzicht kennisvragen in de enquête met juiste antwoordopties

Enquêtevraag kennisquiz	Juiste antwoord
1. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de naam van de fotograaf erbij zet.	Meestal niet/nooit
2. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de bronvermelding of URL (link) naar de bron erbij zet.	Meestal niet/nooit
3. Het is verplicht om toestemming van de fotograaf te vragen of om een licentie te hebben voordat ik een foto plaats.	Altijd/meestal wel
4. Als ik een foto waar ik eerder toestemming voor heb gekregen nog een keer wil plaatsen, mag dat zonder nogmaals toestemming te krijgen.	Meestal niet/nooit
5. Als ik toestemming heb van een fotograaf om een foto te plaatsen, mag ik de foto zelf bewerken voordat ik deze online zet.	Meestal niet/nooit
6. Als ik geen commerciële doeleinden heb, mag ik een foto plaatsen zonder toestemming.	Meestal niet/nooit
7. Ik mag een foto online plaatsen zonder toestemming zolang het watermerk zichtbaar is.	Meestal niet/nooit
8. Ik mag een foto online plaatsen als deze de discussie in de tekst ondersteunt, niet te groot is, en ik de naam van de fotograaf vermeld.	Altijd/meestal wel
9. Als ik een foto krijg doorgestuurd van iemand die toestemming heeft gekregen om die foto online te plaatsen, mag ik die foto vervolgens ook zelf online plaatsen.	Meestal niet/nooit

Tabel 3.2

Kennisscores van respondenten per groep

Groep	Aantal	Gem. kennis-score
Privépersonen	99	54%
Kleine stichtingen	26	68%
Zzp'ers	88	64%
Grote stichtingen	18	68%
Andere gebruikers	55	58%
Sociale media	355	50%
Totaal	641	54%

Tabel 3.3

Kennisscores van alle kleine gebruikers t.o.v. andere groepen

Groep	Aantal	Gem. kennis-score
Kleine gebruikers	213	60%
Andere gebruikers	73	60%
Sociale media	355	50%
Totaal	641	54%

Tabel 3.4

Regressieanalyse op kenniscore

	b	se	t	
Kleine gebruikers vs. sociale media	0,64	0,17	3,8	***
Geslacht	0,15	0,15	1,01	
Leeftijd	0,02	0,01	2,94	**
Hoogopgeleid	0,58	0,16	3,63	***
Subjectieve kennis	0,49	0,08	6,01	***

Tabel 3.5

Aandeel correcte antwoorden op kennisvragen door kleine gebruikers

Enquêtevraag kennisquiz	Kleine gebruikers juist geantwoord
1. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de naam van de fotograaf erbij zet	45%
2. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de bronvermelding of URL (link) naar de bron erbij zet	50%
3. Het is verplicht om toestemming van de fotograaf te vragen of om een licentie te hebben voordat ik een foto plaats	82%
4. Als ik een foto waar ik eerder toestemming voor heb gekregen nog een keer wil plaatsen, mag dat zonder nogmaals toestemming te krijgen	50%
5. Als ik toestemming heb van een fotograaf om een foto te plaatsen, mag ik de foto zelf bewerken voordat ik deze online zet	69%
6. Als ik geen commerciële doeleinden heb, mag ik een foto plaatsen zonder toestemming	61%
7. Ik mag een foto online plaatsen zonder toestemming zolang het watermerk zichtbaar is	62%
8. Ik mag een foto online plaatsen als deze de discussie in de tekst ondersteunt, niet te groot is, en ik de naam van de fotograaf vermeld	45%
9. Als ik een foto krijg doorgestuurd van iemand die toestemming heeft gekregen om die foto online te plaatsen, mag ik die foto vervolgens ook zelf online plaatsen	73%

4. INBREUKEN IN BEELD

In dit hoofdstuk bespreken we resultaten uit de enquête en het focusgesprek die inzicht geven in het gedrag van personen die gebruikmaken van online beeld. Het doel is om uit te lichten hoe vaak foto's (on)rechtmatig online worden geplaatst, en in welke mate dit opzettelijk gebeurt. We maken gebruik van een combinatie van de screeningsresultaten om omvangsschattingen te maken in de Nederlandse populatie, en de enquêteresultaten om dieper in te gaan op het gedrag van kleine gebruikers.

4.1

OMVANG VAN DE GROEP KLEINE GEBRUIKERS IN NEDERLAND

De eerste vraag is hoe vaak het eigenlijk voorkomt dat mensen als kleine gebruiker een professionele foto op een website plaatsen. Sociale media zijn ontzettend populair, vooral bij jongeren. Kleine bedrijven en zzp'ers hebben regelmatig in plaats van een website een pagina op een sociale-mediaplatform, zoals Facebook of Instagram. Tabel 4.1 geeft een overzicht van de schatting van het aantal personen per groep in Nederland dat professionele foto's op een website of op sociale media zet, op basis van de screening onder meer dan 30 duizend leden van het NIPObase panel (zie hoofdstuk 2). Onder de kleine gebruikers is het meest voorkomend dat iemand als privépersoon een foto op een website zet, gevolgd door als zzp'er, en als laatste voor een kleine stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband.

Mensen kunnen meerdere keren in bovenstaande groepen voorkomen, waardoor het aantal mensen dat foto's online plaatst wordt overschat wanneer je de aantallen in de verschillende groepen uit tabel 4.1 bij elkaar optelt. Daarom maken we ook een schatting van het aantal mensen dat als kleine gebruiker (in één of meerdere rollen) een foto op een website geplaatst heeft in tabel 4.2, plus het aantal mensen in Nederland dat vanuit alle rollen een professionele foto op een website of sociale media geplaatst hebben (waaronder de kleine gebruikers).

De schatting van het totaal aantal kleine gebruikers in een jaar in Nederland ligt tussen **268 duizend en 360 duizend**,¹² waarvan ongeveer de helft foto's op websites plaatst als privépersoon, ongeveer een derde als zzp'er en ongeveer een vijfde voor een kleine stichting, vereniging of ander samenwerkingsverband. De kleine gebruikers die foto's op websites plaatsen, vormen ongeveer 18% van het totaal aantal personen die vanuit elke rol foto's online plaatsen (op een website of sociale media).

Uit de resultaten kunnen we concluderen dat het inderdaad vaker voorkomt dat mensen een professionele foto op sociale media plaatsen dan op een website, maar dat de groep kleine gebruikers die foto's op een website zet op zichzelf nog substantieel is en bestaat uit honderdduizenden personen. Merk op dat het hier niet uitsluitend gaat om inbreukplegers, maar om alle kleine gebruikers die rechtmatig en onrechtmatig (minstens) één foto op een website hebben geplaatst in het afgelopen jaar. In paragraaf 4.2 gaan we in op het aandeel dat een inbreuk gepleegd heeft.

Hoeveel foto's plaatsen kleine gebruikers in een jaar?

Op basis van de screening hebben we ingeschat dat er tussen 268 duizend en 360 duizend kleine gebruikers in Nederland in het afgelopen jaar minstens één foto op een website hebben geplaatst. Sommige van deze gebruikers hebben er waarschijnlijk meerdere geplaatst. Uit de enquêteresultaten (zie vraag V3 in bijlage 2) blijkt dat dit inderdaad zo is.

Om een omvangsschatting te maken van het totaal aantal professionele foto's dat in een jaar door kleine gebruikers op een website wordt geplaatst, zouden we kunnen kijken naar het gemiddelde aantal geplaatste foto's per persoon uit de enquête. De data blijkt hier echter niet goed voor geschikt, omdat de verdeling zeer scheef is: een groot aantal respondenten geeft aan een klein aantal foto's te hebben geplaatst, naast een klein aantal respondenten dat extreem hoge waarden rapporteert. Het is in dit geval beter om uit te gaan van de mediaan in plaats van het gemiddelde.

De mediaan per groep van het aantal geplaatste professionele foto's staat in tabel 4.3. Een mediaan van 4 (zoals bij de privépersonen) betekent dat de helft van de respondenten in deze groep 4 foto's of minder heeft geplaatst in het afgelopen jaar, en de andere

12 We maken voor de verschillende schattingen op populatieniveau gebruik van de ongewogen en de gewogen resultaten om uit te komen op een bandbreedte, omdat de uitkomsten wezenlijk verschillen, wat mogelijk deels een gevolg is van het relatief kleine aantal respondenten.

Tabel 4.1

Aantal en aandeel mensen uit de screening per groep en schatting van aantal mensen in de Nederlandse 16+ populatie

Groep	Aantal	Ongewogen Aandeel in screening	Gewogen Aandeel in populatie	Ongewogen Schatting personen in NL	Gewogen Schatting personen in NL
Privépersonen	317	0,97%	1,47%	143.977	217.614
Kleine stichtingen	157	0,48%	0,56%	71.307	83.084
Zzp'ers	222	0,68%	0,93%	100.829	138.331
Grote stichtingen	100	0,31%	0,47%	45.419	68.999
Andere gebruikers	218	0,67%	0,88%	99.013	130.959
Sociale media	2.781	8,51%	12,51%	1.263.094	1.855.865

Tabel 4.2

Aantal en aandeel kleine gebruikers en mensen die een foto online hebben geplaatst uit de screening en schatting van aantal mensen in de Nederlandse 16+ populatie

Groep	Aantal	Ongewogen Aandeel in screening	Gewogen Aandeel in populatie	Ongewogen Schatting personen in NL	Gewogen Schatting personen in NL
Kleine gebruikers	589	1,80%	2,42%	267.516	359.751
Alle groepen	3.212	9,83%	14,01%	1.458.848	2.078.903

Tabel 4.3

Mediaan van het aantal geplaatste foto's in de afgelopen 12 maanden per groep

Groep	Mediaan aantal foto's
Privépersonen	4
Kleine stichtingen	7
Zzp'ers	5
Grote stichtingen	7
Andere gebruikers	6
Sociale media	5

Tabel 4.5

Aandeel van de respondenten met een licentie/toestemming en met een betaalde licentie

Groep	Aandeel rechtmatig	Aandeel betaald
Privépersonen	53%	14%
Kleine stichtingen	86%	9%
Zzp'ers	85%	32%
Grote stichtingen	96%	22%
Andere gebruikers	95%	32%
Sociale media	54%	9%

Tabel 4.4

Mediaan van het aantal geplaatste foto's in de afgelopen 12 maanden

Groep	Mediaan aantal foto's
Kleine gebruikers	5
Alle groepen	5

Tabel 4.6

Aandeel kleine gebruikers dat aangeeft rechtmatig beeld te hebben gebruikt en te hebben betaald

Groep	Aandeel rechtmatig	Aandeel betaald
Kleine gebruikers	70%	21%

Tabel 4.7

Aandeel van respondenten per groep dat mogelijk inbreuk heeft gemaakt

Groepen	Aandeel onrechtmatig	Aandeel niet stilgestaan	Aandeel geen naamsvermelding
Privépersonen	47%	52%	59%
Kleine stichtingen	14%	14%	48%
Zzp'ers	15%	25%	67%
Grote stichtingen	4%	15%	42%
Andere gebruikers	5%	35%	65%
Sociale media	46%	67%	62%

Tabel 4.8

Aandeel kleine gebruikers dat mogelijk een inbreuk heeft gepleegd

Groepen	Aandeel onrechtmatig	Aandeel niet stilgestaan	Aandeel geen naamsvermelding
Kleine gebruikers	30%	37%	61%

Tabel 4.9

Resultaten logistische regressieanalyse op het hebben van toestemming/een licentie voor het plaatsen van de foto

	b	se	z	
Kleine gebruikers vs. sociale media	0,86	0,21	4,2	***
Geslacht	-0,87	0,18	-4,77	***
Leeftijd	-0,11	-0,01	-1,78	
Hoogopgeleid	0,49	0,19	2,61	**
Kennisscore	0,24	0,05	5,17	***

helft 4 of meer. Er is enige variatie tussen de groepen in het aantal geplaatste foto's.

De mediaan voor alle respondenten is 5 (tabel 4.4). Dit geeft aan dat de helft van alle respondenten van de enquête 5 foto's of minder geplaatst heeft in het afgelopen jaar, en de andere helft 5 of meer. De mediaan is voor de drie groepen kleine gebruikers samen ook 5, waardoor 5 foto's per persoon per jaar een goede inschatting lijkt.

Wanneer we ervan uitgaan dat kleine gebruikers doorgaans 5 professionele foto's per jaar plaatsen, en dit vermenigvuldigen met onze eerdere schatting van het aantal kleine gebruikers in Nederland, komen we uit op een jaarlijkse omvang van het aantal geplaatste professionele foto's (rechtmatig en onrechtmatig) op websites door kleine gebruikers van tussen **1,3 miljoen en 1,8 miljoen**.

4.2

AANDEEL KLEINE GEBRUIKERS DIE (ON)RECHTMATIG HANDELEN

Tijdens de enquête is respondenten gevraagd naar de laatste keer dat zij een professionele foto op een website (groep 1 t/m 5) of op sociale media (groep 6) hebben geplaatst. Hierbij konden respondenten aangeven of zij toestemming hadden gekregen om deze foto te plaatsen, bijvoorbeeld van de fotograaf zelf of in de vorm van een licentie.¹³ Uit de antwoorden op deze vraag hebben we een inschatting gemaakt van het aantal rechtmatig geplaatste foto's (plaatsing met toestemming en/of licentie). Daarnaast gaven de respondenten aan of ze betaald hadden om de laatste foto te plaatsen.¹⁴ In tabel 4.5 staan de resultaten uit de enquête van deze vragen per groep.

Uit de resultaten blijkt dat het per groep verschilt welk aandeel zegt toestemming of een licentie te hebben verkregen, en welk aandeel daarvoor betaald heeft. Onder de drie groepen kleine gebruikers valt op dat de privépersonen naar eigen zeggen minder vaak rechtmatig een foto geplaatst hebben. De groep kleine gebruikers die als privépersoon een foto op een website heeft geplaatst, komt dicht in de buurt van de groep die een foto op sociale media heeft geplaatst. Van de kleine gebruikers betalen de kleine stichtingen het minst vaak – mogelijk krijgen zij vaker toestemming om een foto gratis te plaatsen. De zzp'ers hebben van de kleine gebruikers het vaakst betaald voor het plaatsen van de foto. Bij de overige gebruikers valt op dat voornamelijk de groep "Andere gebruikers", die voor een groot deel bestaat uit mensen die vanuit hun werk foto's op websites plaatsen (maar niet als zzp'er), vaak een licentie hebben en relatief vaak hebben betaald daarvoor. In tabel 4.6 is te zien hoe de drie groepen kleine gebruikers als geheel geantwoord heb-

ben; ongeveer 70% van de kleine gebruikers zegt de laatste foto met toestemming te hebben geplaatst en ongeveer 20% zegt betaald te hebben voor de laatste foto.

In tabel 4.7 staan de resultaten van relevante enquêtevragen die mogelijk juist het tegenovergestelde aangeven, namelijk welk aandeel van de respondenten onrechtmatig heeft gehandeld en daarmee een inbreuk heeft gepleegd. Het aandeel kleine gebruikers dat onrechtmatig beeld heeft geplaatst uit de eerste kolom is weer gebaseerd op de enquêtevraag over het hebben van toestemming of een licentie – in tabel 4.7 is het aandeel te zien dat heeft aangegeven dit juist *niet* te hebben.¹⁵

Daarnaast kijken we ook naar andere enquêtevragen die een beeld geven van het aantal inbreuken. Respondenten werd gevraagd in hoeverre zij stil hadden gestaan bij de regels rondom auteursrecht bij het plaatsen van de laatste foto. Respondenten die aangeven *helemaal niet* of slechts *een beetje* aandacht hiervoor te hebben gehad, hebben mogelijk inbreuk gepleegd.¹⁶ Tot slot staat in de tabel het aandeel van de respondenten dat zegt bij het plaatsen van de laatste foto aan naamsvermelding van de fotograaf te hebben gedaan.¹⁷ Doorgaans is naamsvermelding de bedoeling bij het plaatsen van een professionele foto, tenzij er een andere afspraak is gemaakt.

In totaal geeft 30% van de kleine gebruikers aan dat ze de laatste foto op een website hebben geplaatst zonder toestemming of licentie (tabel 4.8). Daarnaast zegt ongeveer een derde niet of slechts een beetje stil te hebben gestaan bij het auteursrecht bij het plaatsen van de foto, wat een indicatie zou kunnen zijn voor een inbreuk. Tot slot zegt 61% dat ze geen naamsvermelding hebben gedaan bij het plaatsen van de foto. Dit geeft aan dat het aantal inbreuken mogelijk hoger is dan wat mensen zelf aangeven (onder aandeel onrechtmatig), en er niet genoeg kennis is over (of aandacht voor) de voorwaarden die komen kijken bij het plaatsen van een foto, zoals naamsvermelding.

Regressieanalyse

Om te testen hoe rechtmatig plaatsen van een foto samenhangt met bepaalde persoonskenmerken is een logistische regressieanalyse¹⁸ uitgevoerd (tabel 4.9). Daaruit blijkt dat rekening houdend met demografische kenmerken en kennis van beeldrecht, de kleine gebruikers vaker een rechtmatig geplaatste foto hebben dan sociale-mediagebruikers. Verder hebben vrouwen, hoogopgeleiden en mensen met een hogere kennisscore vaker een foto rechtmatig geplaatst. De relatie met leeftijd is niet statistisch significant.¹⁹

-
- 13 Zie vraag V8 in bijlage 2 – antwoordopties 1 en 2 tellen als rechtmatig (het hebben van toestemming of een licentie).
- 14 Zie vraag V9 in bijlage 2 – antwoordoptie "Ja" telt als een betalende gebruiker.
- 15 Zie vraag V8 in bijlage 2 (antwoordopties 3, 4, en 5 tellen als onrechtmatig geplaatste foto).
- 16 Zie vraag V6.1 in bijlage 2.
- 17 Zie vraag V7 – antwoordopties "Nee" en "Weet ik niet meer" tellen als geen naamsvermelding.
- 18 Ook bij deze regressieanalyse is gebruik gemaakt van de ongewogen resultaten, waarbij gecorrigeerd is voor demografische kenmerken door deze als covariaten toe te voegen aan het model.
- 19 Het negatieve effect geeft aan dat jongere mensen vaker een licentie zeggen te hebben, maar dit is niet statistisch significant ($p = .075$).

20 Omdat de uitkomsten wezenlijk verschillen tussen de ongewogen en de gewogen uitkomsten wat betreft het jaarlijkse aantal inbreuken in Nederland, wat mogelijk deels een gevolg is van het relatief lage aantal respondenten, presenteren we hier beide als een bandbreedte i.p.v. het maken van één puntschatting alleen op basis van het gewogen resultaat.

Welk aandeel van de kleine gebruikers pleegt opzettelijk een inbreuk?

Een deel van de inbreuken door kleine gebruikers is waarschijnlijk gepleegd door onwetendheid of onoplettendheid. In hoofdstuk 3 zagen we dat het kennisniveau van kleine gebruikers over beeldrecht te wensen overlaat en uit tabel 4.8 was af te lezen dat een derde van de kleine gebruikers (bijna) niet heeft stilgestaan bij het auteursrecht bij het plaatsen van de foto. Een ander deel zal gepleegd zijn door kleine gebruikers die zich bewust zijn van de regels, maar er toch voor kiezen om het risico te nemen en onrechtmatig een professionele foto op hun website plaatsen.

Tijdens de enquête hebben respondenten zelf aangegeven in hoeverre zij denken dat hun laatste geplaatste foto voldeed aan de regels rondom het auteursrecht, met de antwoordopties “helemaal niet”, “een beetje”, “redelijk” en “helemaal”. Respondenten die zelf hebben aangegeven de laatste foto *helemaal niet* volgens de regels van het auteursrecht te hebben geplaatst, zijn mogelijk een groep mensen die weet dat hun handelen onrechtmatig was. In tabel 4.10 is te zien welk aandeel per groep tot deze “bewuste inbreukplegers” behoort (kolom “aandeel helemaal niet volgens auteursrecht”). In deze tabel staat ook het aandeel per groep dat in de enquête bij de vraag over de omstandigheden van het plaatsen van hun laatste professionele foto de optie “Ik wist dat het waarschijnlijk niet mocht maar ik heb toch het risico genomen” heeft geselecteerd (kolom “aandeel bewust risico genomen”).

Bij de kleine gebruikers zijn het voornamelijk de privépersonen die zelf aangeven met opzet een inbreuk gepleegd te hebben. De kleine privégebruikers zijn wat dat betreft vergelijkbaar met de sociale-mediagroep. De kleine gebruikers zeggen als gezamenlijke groep in 7% van de gevallen helemaal niet volgens het auteursrecht gehandeld te hebben en in 4% van de gevallen dat ze bewust het risico hebben genomen om een inbreuk te plegen (tabel 4.11). Dit zijn relatief lage percentages ten opzichte van de 30% van de kleine gebruikers die onrechtmatig een foto hebben geplaatst (tabel 4.8).

4.3 SCHATTING VAN HET AANTAL INBREUKEN

We zagen eerder dat de kleine gebruikers doorgaans 5 foto's per jaar plaatsen, voor een totaalschatting van 1,3 miljoen tot 1,8 miljoen geplaatste foto's door kleine gebruikers per jaar. Het gedrag van kleine gebruikers kan echter verschillend zijn bij degenen die wel en niet rechtmatig handelen – mogelijk plaatsen kleine gebruikers die inbreuken plegen minder foto's per jaar dan kleine gebruikers die rechtmatig foto's plaatsen, of vice versa.

In tabel 4.12 staat het mediaan aantal jaarlijkse foto's door kleine gebruikers die hebben aangegeven de laatste foto rechtmatig (mét toestemming of licentie) geplaatst te hebben en die dat onrechtmatig (zonder toestemming of licentie) gedaan hebben. Uit tabel 4.12 blijkt dat de kleine gebruikers die inbreuk gepleegd hebben met hun laatste foto minder foto's per jaar plaatsen dan de kleine gebruikers die rechtmatig gehandeld hebben. Het gaat bij de inbreukplegers om 3 (gewogen) tot 4 (ongewogen)²⁰ foto's per jaar.

In tabel 4.12 staat verder een schatting van het aantal kleine gebruikers in de Nederlandse 16+ populatie dat bij het plaatsen van de laatste foto (on)rechtmatig heeft gehandeld. Het gaat dan naar schatting om **74 duizend tot 108 duizend** kleine gebruikers die bij het plaatsen van hun laatste foto een inbreuk gepleegd hebben. Dit is berekend door het percentage inbreukplegers te nemen van de eerdere schatting van het totaal aantal kleine gebruikers in Nederland.

We maken vervolgens een inschatting van het totaal aantal inbreuken in een jaar door de inbreukplegers uit tabel 4.12 te vermenigvuldigen met het mediaan aantal geplaatste foto's van die groep, en hier een correctie op toe te passen zodat het totaal van inbreuken en niet-inbreuken optelt tot 1,3 miljoen (ongewogen) en 1,8 miljoen (gewogen) geplaatste foto's door kleine gebruikers in een jaar. De schatting van het aantal inbreuken per jaar komt daarmee op **272 duizend tot 368 duizend** (respectievelijk ongewogen en gewogen resultaat).

Er zijn redenen waarom de schatting van het aantal inbreuken een onderschatting zou kunnen zijn van het werkelijke getal. Ten eerste is uit het onderzoek al duidelijk geworden dat het kennisniveau van kleine gebruikers over beeldrecht gebrekkig is. Dit betekent dat hun eigen inzicht over het plegen van een inbreuk beperkt is – mogelijk hebben zij vaker een inbreuk gepleegd dan dat ze zelf doorhebben, bijvoorbeeld omdat ze denken dat naamsvermelding genoeg is. Ten tweede speelt een bepaalde mate van sociale wenselijkheid een rol bij het invullen van de enquête, en heeft mogelijk een deel van de kleine gebruikers niet willen toegeven dat ze zonder toestemming of licentie de laatste foto hebben geplaatst.

Daarnaast zijn er ook redenen waarom onze schatting juist een overschatting zou kunnen zijn. Ten eerste hebben de kleine gebruikers gevraagd hoeveel foto's ze in het afgelopen jaar hebben geplaatst – dit is een vrij lastige vraag om accuraat te beantwoorden, en het is mogelijk dat de kleine gebruikers het aantal foto's hebben opgegeven gebaseerd op een langere periode (bijvoorbeeld: hebben ze ook foto's van 14 maanden terug meegerekend?).

Tabel 4.10

Aandeel respondenten per groep dat zegt opzettelijk een inbreuk te hebben gepleegd

Groep	Aandeel helemaal niet volgens auteursrecht	Aandeel bewust risico genomen
Privépersonen	14%	4%
Kleine stichtingen	2%	2%
Zzp'ers	0%	6%
Grote stichtingen	0%	0%
Andere gebruikers	6%	0%
Sociale media	14%	3%

Tabel 4.11

Aandeel kleine gebruikers dat opzettelijk inbreuk heeft gepleegd

Groep	Aandeel helemaal niet volgens auteursrecht	Aandeel bewust risico genomen
Kleine gebruikers	7%	4%

Tabel 4.12

Aandeel respondenten per groep dat zegt opzettelijk een inbreuk te hebben gepleegd

Groep	Ongewogen Mediaan aantal foto's	Gewogen Mediaan aantal foto's	Ongewogen Aantal in populatie NL	Gewogen Aantal in populatie NL
Kleine gebruikers rechtmatig	6	5	193.415	251.826
Kleine gebruikers onrechtmatig	4	3	74.101	107.925

Tabel 4.13

Aandeel respondenten per groep dat zegt ooit benaderd te zijn na een (vermeende) inbreuk

Groep	Ooit benaderd na inbreuk
Privépersonen	25%
Kleine stichtingen	22%
Zzp'ers	21%
Grote stichtingen	17%
Andere gebruikers	18%
Sociale media	11%

Tabel 4.14

Betalingsbereidheid per groep voor het eenmalig plaatsen van een foto op een website

Groep	n	Gemiddelde bedrag	Mediaan bedrag
Privépersonen	99	€ 14	€ 2
Kleine stichtingen	26	€ 30	€ 6
Zzp'ers	88	€ 53	€ 11
Grote stichtingen	18	€ 27	€ 5
Andere gebruikers	55	€ 50	€ 4
Sociale media	355	€ 8	€ 1

Ten tweede hebben we de kleine gebruikers specifiek gevraagd naar het aantal foto's die ze op een website hebben geplaatst, maar het is denkbaar dat de kleine gebruikers ook foto's hebben meegeteld die ze op sociale media hebben geplaatst.

4.4

OPTREDEN TEGEN EEN (VERMEENDE) INBREUK

Lang niet iedereen die foto's zonder toestemming plaatst, wordt hierover benaderd. Een deel van de gebruikers maakt mogelijk nooit mee dat er tegen (vermeend) onrechtmatige plaatsing van foto's wordt opgetreden.

In de enquête werd respondenten gevraagd of ze ooit benaderd waren door iemand om een vermeende inbreuk bij het plaatsen van een foto online, bijvoorbeeld door de fotograaf zelf, een fotobureau, een advocaat of gespecialiseerd bureau, of een beroepsorganisatie zoals DuPho of de Kunstbond.²¹ In tabel 4.13 staat een overzicht van het aandeel respondenten per groep dat aangaf ooit benaderd te zijn. Tussen de verschillende groepen kleine gebruikers is niet veel verschil – 21% tot 25% van de kleine gebruikers zegt weleens benaderd te zijn. Voor alle kleine gebruikers samen gaat het om 23%.

Het aandeel benaderde kleine gebruikers is relatief groot ten opzichte van de 11% van sociale-mediagebruikers dat zegt ooit benaderd te zijn voor een vermeende inbreuk. Let wel: deze percentages gaan niet om het aantal gebruikers dat per jaar wordt benaderd, maar om het percentage van mensen die foto's online zetten die in alle voorgaande jaren ooit eens zijn benaderd voor een vermeende inbreuk.²²

4.5

BETALINGSBEREIDHEID

Eerder zagen we dat slechts een vijfde van de kleine gebruikers betaald heeft voor het plaatsen van de laatste foto (tabel 4.6). Het grote merendeel van de kleine gebruikers heeft dus helemaal niet betaald voor het plaatsen van de laatste professionele foto. Bij de sociale-mediagebruikers was het aandeel dat betaald had nog lager, namelijk 9%. In de enquête is alle respondenten gevraagd naar hun betalingsbereidheid – wat hebben zij er maximaal voor over om eenmalig een professionele foto online te plaatsen? De resultaten zijn per groep te zien in tabel 4.14, waarbij opvalt op dat de gemiddelde bedragen groter zijn dan de mediaan. Dit wordt veroorzaakt door de verdeling van de antwoorden. Meer

21 Zie vraag V14 uit de enquête in Bijlage 2

22 In de enquête is respondenten ook gevraagd of ze weleens een rechtszaak hebben meegemaakt als gevolg van een vermeende inbreuk, zie vraag V15 van de enquête in Bijlage 2. In totaal (alle groepen respondenten) gaf 2% aan ooit een rechtszaak te hebben meegemaakt na een vermeende inbreuk. We achten het onwaarschijnlijk dat 2% van de respondenten werkelijk voor de rechter is verschenen na een inbreuk, maar dat hier mogelijk ook respondenten bij zitten die ooit te maken hebben gehad met een schikking of benaderd zijn door een advocaat. We achten de resultaten van deze enquêtevraag niet betrouwbaar en gaan in Hoofdstuk 5 in op het aantal rechtszaken op basis van een jurisprudentieonderzoek. Een aanvullende mogelijkheid is dat gebruikers van online beeld eerder geneigd waren te reageren op de enquête als zij betrokken zijn geweest bij een rechtszaak.

dan een derde (37%) van alle respondenten geeft aan 0 euro over te hebben voor het plaatsen van een professionele foto. Daarnaast is er een relatief kleine groep (16 respondenten, ongeveer 2,5% van het totaal) die een bedrag groter dan 100 euro noemt, oplopend naar het maximale bedrag van 999 euro. Deze enkele grotere bedragen halen het gemiddelde van de groepen omhoog, terwijl de meeste respondenten aangeven een lagere betalingsbereidheid te hebben.

Het gemiddelde bedrag is, gezien de verdeling van de antwoorden, niet de beste maatstaf om conclusies te trekken over de betalingsbereidheid. De mediaan is in dit geval meer representatief. Een mediaan van 11 euro bij de zzp'ers geeft aan dat de helft van de respondenten bereid is 11 euro of minder te betalen voor een professionele foto, en de andere helft 11 euro of meer. Bij de andere groepen gaat het om een lager mediaan bedrag, waarbij de sociale media-gebruikers het minste geld over hebben voor het plaatsen van een professionele foto.

De betalingsbereidheid van de kleine gebruikers komt terug in Hoofdstuk 7, wanneer we de economische waarde van inbreuken door kleine gebruikers uitlichten.

4.6 INZICHTEN OVER INBREUKEN UIT DE FOCUSGESPREKKEN

Deelnemers aan het focusgesprek voor kleine gebruikers gaven aan op verschillende manieren aan de professionele foto's te komen die ze op een website plaatsten. Doorgaans werd aan professionele fotografen gevraagd in opdracht foto's te maken, bijvoorbeeld voor bedrijfs-, product- of evenementfoto's. Sommige deelnemers gaven aan persoonlijk professionele fotografen te kennen en dus voor lagere prijzen toestemming voor het gebruik van beeld te kunnen krijgen. Enkele deelnemers gaven aan beeldmateriaal van professionele fotografen van internet te gebruiken zonder toestemming of communicatie.

Eén deelnemer gaf aan bestaand beeldmateriaal van fotografen tegen betaling te gebruiken, maar andere deelnemers gaven aan voor legaal gebruik van bestaand beeldmateriaal voornamelijk gebruik te maken van beeldbanken als Pixabay, Freepic of I-images vanwege de lagere kosten. Ook werden foto's van Google Images gehaald. Soms resulteerde dat in rechtmatig gebruik, bijvoorbeeld met een open source licentie waar naamsvermelding genoeg is, zoals een deel van het beeldmateriaal op Wikimedia Commons. Voornamelijk deelnemers met een blog of eigen website gaven aan dat ze soms artikelen krijgen waar beeldmateriaal bijgeleverd wordt, meestal met de aanname dat ze dit rechtmatig online mogen plaatsen.

Wat betreft het opzettelijk onrechtmatig plaatsen van professionele foto's geven enkele deelnemers duidelijk aan dat ze het risico te klein vinden en de gevraagde bedragen te hoog en daarom dus de gok wagen met het onrechtmatig plaatsen van beeld. Ook gaven meerdere deelnemers aan dat ze de foto's onrechtmatig plaatsen omdat ze simpelweg vanuit hun hobbymatige rol of als kleine organisatie het geld niet kunnen betalen voor een licentie. Deze deelnemers gaven meerdere keren aan hiertoe het beeld te bewerken (bijv. bijsnijden, spiegelen, filters plaatsen) en/of het maar tijdelijk online te plaatsen en sociale media te ontwijken in de hoop dat fotografen en andere belanghebbenden een inbreuk niet zullen opmerken.

Een aantal interessante voorbeelden kwam naar voren uit het focusgesprek met kleine gebruikers. Een eigenaresse van een kledingwinkel gaf bijvoorbeeld aan veel met fotografen te werken waar een rechtmatige afspraak mee is gemaakt voor het (betaalde) gebruik van foto's. De eigenaresse gebruikt daarnaast ook wel eens online beeldmateriaal waar geen toestemming voor is gevraagd. Deze toestemming werd niet gevraagd met drie voornaamste redenen: ten eerste is het lastig om te achterhalen wie de precieze houder is van het beeldrecht, ten tweede is de verwachte prijs voor het gebruik van dit materiaal te hoog voor een klein bedrijf en ten derde acht de eigenaresse de kans om gepakt te worden dusdanig laag dat het risico genomen kan worden.

Een deelnemer die de website van een patiëntenvereniging bijhoudt, gaf aan regelmatig beeldmateriaal van Google Images te gebruiken in de wetenschap dat dit niet toegestaan is. Om de pakkans te verkleinen én om de foto's mooier of beter te maken gebruikt deze deelnemer Photoshop om het beeld te bewerken. De deelnemer geeft aan dat dit alleen gedaan wordt met foto's die slechts een aantal weken op de website geplaatst worden. In het geval van (meer) permanente beelden wordt gebruikgemaakt van legaal beeldmateriaal van (gratis) beeldbanken met naamsvermelding. Een andere deelnemer gaf eveneens aan meestal via Google Images enkel die foto's te gebruiken waar dat (volgens de deelnemer) toegestaan is, maar soms ook de gok te nemen met onrechtmatig gebruik en dit dan ook zelf te bewerken zodat het moeilijker terug te vinden is.

De algemene indruk uit het focusgesprek is dat de kleine gebruikers een mix van rechtmatige en onrechtmatige foto's op hun websites plaatsen. Degenen die zich bewust zijn van hun (deels) onrechtmatige gebruik doen dit vanuit financiële overwegingen (licenties zijn te duur) en een laag risico om gepakt te worden, waarbij ze vaak de foto bewerken om de pakkans te verkleinen.

5. JURISPRUDENTIE ONDERZOEK

Een van de onderzoeksvragen die in het inleidende hoofdstuk werden genoemd, was hoe vaak wordt opgetreden tegen online inbreuken met fotomateriaal door verschillende categorieën kleine gebruikers. Met het consumentenonderzoek kan die vraag worden beantwoord, voor zover de respondenten in het panel te maken hebben gehad met verschillende manieren om op te treden. In sommige gevallen leidt dit tot rechtszaken.

In dit hoofdstuk wordt specifiek gekeken naar dergelijke rechtszaken via een heel andere methodiek, namelijk door de database van de Raad voor de Rechtspraak systematisch te raadplegen. Dat doen we niet alleen omdat we op deze manier voor heel Nederland in beeld kunnen brengen hoe vaak dergelijke rechtszaken worden gevoerd en wat de patronen zijn in deze zaken, maar ook omdat de jurisprudentie naar verwachting veel invloed heeft op handhavingsacties die uiteindelijk niet tot een rechtszaak leiden.

5.1 METHODIEK

Als vertrekpunt voor het jurisprudentieonderzoek is de openbare database van rechtspraak.nl gehanteerd. Binnen deze database is gezocht naar zaken over online inbreuken met fotomateriaal door verschillende categorieën kleine gebruikers, voor de periode van 1 januari 2011 tot 1 november 2024. Er is onderzocht (i) hoe vaak dit soort zaken voorkomt, (ii) op welke wijze schadevergoeding wordt vastgesteld en wat mogelijke patronen zijn in deze vaststelling en (iii) wat de aard is van de partijen in het geding.

Ten aanzien van het eerste punt dient te worden opgemerkt dat niet alle gerechtelijke uitspraken worden gepubliceerd op rechtspraak.nl. Daarom, om het eerste punt zo uitgebreid mogelijk te kunnen onderzoeken, is er toestemming gevraagd aan de Raad voor de Rechtspraak om gebruik te kunnen maken van de interne, niet-openbare database met alle uitspraken. Deze toestemming is in september 2024 verleend, waardoor het mogelijk was om (i) een representatief beeld te krijgen van de totale schaal van dergelijke zaken en (ii) conclusies op basis van de openbare database te valideren. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het louter gaat om gerechtelijke uitspraken. Schikkingen of geschillen die anderszins zonder uitspraak worden afgedaan, komen niet in de database van de Raad voor de Rechtspraak en blijven voor ons dus onder de radar.

Bij het doorzoeken van de *openbare database* zijn verschillende zoektermen gebruikt om te bepalen welke combinaties van zoektermen de meest relevante resultaten opleveren. Deze resultaten zijn gebruikt als basis voor het zoeken binnen de *interne database*. Hierbij dient te worden opgemerkt dat kleine gebruikers, waar dit onderzoek op focust, niet met een zoekterm kunnen worden onderscheiden van grote gebruikers. Immers, er bestaat een grote variatie aan kleine gebruikers met allerlei verschillende namen. Daarnaast wordt niet in elke zaak expliciet benadrukt dat er sprake is van een kleine, minder vermogende gedaagde partij: dat dient impliciet uit de tekst gehaald te worden (of later in de interne database op basis van de niet-geanonimiseerde naam van gedaagde). Daarom is ervoor gekozen de zoekopdrachten zo breed mogelijk te houden teneinde zo veel mogelijk relevante resultaten te verkrijgen. Daaruit werden vervolgens handmatig de binnen de scope van dit onderzoek vallende zaken geselecteerd.

Deze bovengenoemde, exploratieve fase leverde de volgende zoekopdrachten op:

1. De termen “website”, “foto” en “licentie” binnen het rechtsgebied “intellectueel eigendomsrecht”.

Als startpunt is deze zoekopdracht gebruikt wegens de algemene aard van de termen, die ervoor zorgen dat een breed scala aan zaken naar voren komt. Tijdens de exploratieve fase bleek dat specifieke termen, zoals “auteursrecht” en “persoonlijkheidsrecht”, niet in alle zaken worden gebruikt. De termen “website”, “foto” en “licentie” kwamen wel in elke zaak voor. Echter, deze termen kennen ook de beperking dat zij veel zoekresultaten opleveren uit andere rechtsgebieden, zoals het strafrecht. Om ervoor te zorgen dat de zoekopdracht minder van dit soort *false positives* opleverde, is deze brede zoekopdracht daarom beperkt tot zaken die geclassificeerd zijn als “intellectuele eigendomsrecht”-zaken binnen de database. De resultaten van deze zoekopdracht zijn vervolgens hand-

matig doorgenomen om *false positives* uit te filteren, te weten zaken die hoewel ze voldoen aan de zoektermen toch geen betrekking hebben op online inbreuken met fotomateriaal of zaken waarin de gedaagde een (zeer) grote organisatie is.

Aangezien niet alle relevante zaken noodzakelijkerwijs worden gekwalificeerd als “intellectuele eigendomsrecht”-zaak binnen de database, is een tweede zoekopdracht uitgevoerd om eventuele ontbrekende zaken te identificeren. Deze zoekopdracht omvatte de volgende termen:

2. “Licentie”, “inbreuk”, “website” en “foto”, zonder nadere specificatie van het rechtsgebied.

Zoals gezegd, wanneer de zoektermen onder (1) zonder beperking tot een specifiek rechtsgebied worden gebruikt, resulteert dat in een zeer groot aantal *false positives*. Daarom is het loslaten van het rechtsgebied onder (2) gecombineerd met de extra zoekterm “inbreuk”, nu deze term tevens frequent voorkwam in de onder de eerste zoekopdracht geïdentificeerde zaken. Deze zoekopdracht leverde aanzienlijk meer resultaten op dan de eerste, maar omdat veel van de zaken die binnen de scope van dit onderzoek vielen al waren geïdentificeerd en het loslaten van het rechtsgebied veel *false positives* opleverde, was het additionele aantal relevante zaken beperkt. Deze zoekopdracht heeft ongeveer 20 extra zaken opgeleverd, bovenop de zaken die gevonden werden op basis van de eerste zoekopdracht.

In aanvulling op de twee genoemde combinaties van zoektermen zijn nog enkele varianten onderzocht, die geen nieuwe relevante zaken hebben opgeleverd. Hoewel met deze zoekopdrachten een substantieel aantal voor dit onderzoek relevante zaken is geïdentificeerd, kan niet geheel worden uitgesloten dat enkele zaken buiten beeld zijn gebleven. Inhoudelijk vertonen de geïdentificeerde zaken echter aanzienlijke overeenkomsten qua redenering, hetgeen impliceert dat eventuele extra zaken een verwaarloosbare invloed zullen hebben op de uiteindelijke resultaten van het onderzoek.

Tot slot nog een specificatie van hoe is beoordeeld of sprake was van een kleine gebruiker of niet. Niet in alle gevallen bood de tekst van de uitspraak voldoende aanknopingspunten om te bepalen of de gedaagde onder de criteria van de definitie van ‘kleine gebruiker’ uit hoofdstuk 1 viel. Daarom zijn eerst alle zaken die we over dit onderwerp konden vinden verzameld. Vervolgens is ervoor gekozen om partijen die grote bekendheid genieten en evident boven de grens van 2 fte vallen uit de dataset te verwijderen. Daarnaast is op basis van een

online check naar de gedaagde partijen nog een extra selectie gemaakt van partijen die er ogenschijnlijk buiten vallen. Dit betekent dat er mogelijk enkele zaken in de dataset zitten die in principe niet onder de criteria vallen. Gezien de aard en de inhoud van de zaken maakt dat niet uit voor de resultaten van het onderzoek.

5.2 RESULTATEN

Kwantitatieve resultaten

Ten aanzien van de onderzoeksvragen (i) hoe vaak dit soort zaken voorkomt, en (iii), wat de aard is van de partijen in het geding, zijn de volgende resultaten gevonden. Over de periode van 1 januari 2011 tot en met 31 oktober 2024 zijn in totaal 102 zaken gevonden die binnen de scope van het onderzoek vallen. Hiervan zijn er 37 niet gepubliceerd op rechtspraak.nl.²³

Gemiddeld komt dit neer op iets minder dan negen zaken per jaar. Figuur 5.1 geeft schematisch weer hoe de 102 zaken zijn verdeeld over de jaren. Opvallend is dat deze verdeling niet evenredig is: 2019 springt eruit met 28 zaken. Er lijkt een toename vanaf 2017 te zijn, die zijn einde vindt in de coronajaren (2020 en 2021). Tussen 2022 en 2024 ligt het aantal ongeveer weer op hetzelfde niveau als voor 2018. We hebben geen duidelijke verklaring voor de onevenredige verdeling van deze zaken over deze jaren. Mogelijk heeft het iets te maken met de coronapandemie, waardoor andere inkomstenbronnen voor fotografen opdroogden, maar dat kan de sterke piek in 2019, net voor de lock-downs, nog niet verklaren.

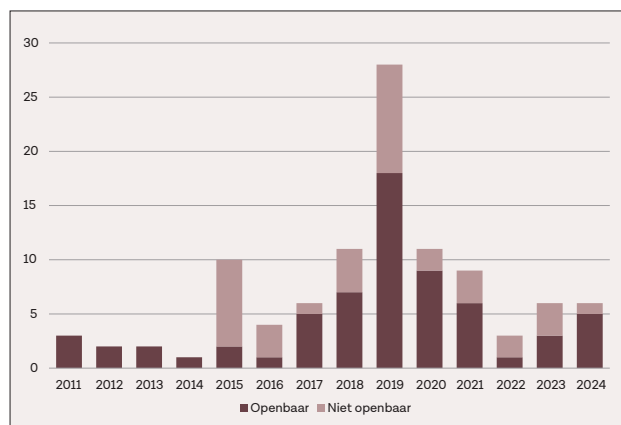
Van alle zaken is op basis van de uitspraak het type eiser geïdentificeerd (figuur 5.2). Onder de grootste groep, de (i) professioneel fotografen, wordt door ons verstaan een persoon die beroepshalve voor commerciële doeleinden foto's maakt. Veelal worden de foto's verkocht via een eigen eenmanszaak, maar dit is niet noodzakelijk. De tweede groep, (ii) de beeldbank, exploiteert doorgaans de auteursrechten van fotografen, die veelal niet in dienst zijn van de beeldbank. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld ANP Foto, Hollandse Hoogte en Masterfile Deutschland. Tot slot, onder de groep (iii) overig, wordt iedere gedaagde verstaan die niet onder de eerste twee groepen valt. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan bedrijven die van een fotograaf auteursrechten overgedragen hebben gekregen en deze nu uitoefenen (terwijl fotografie niet in de kern van hun bedrijfsvoering zit), amateurfotografen of erfgenamen.

Ook de gedaagden zijn in te delen in verschillende categorieën (figuur 3). Hierbij wordt aangesloten bij de categorieën zoals ze ook

Figuur 5.1

Verdeling 102 zaken over de jaren.

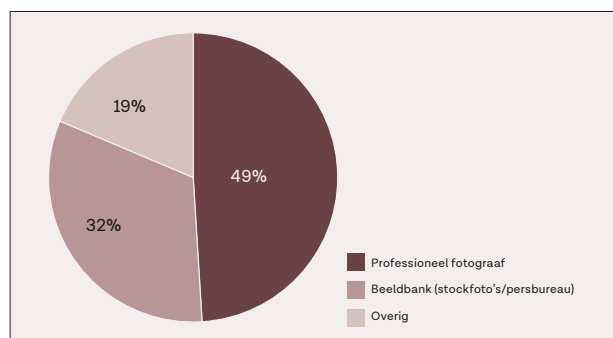
Bron: Bewerking op basis van data Raad voor de Rechtspraak

Figuur 5.2

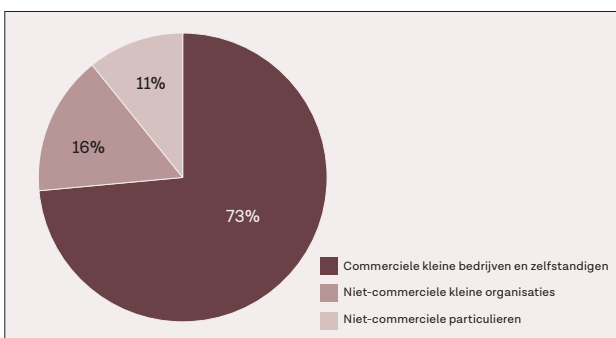
Verdeling verschillende typen eisers in de 102 gevonden zaken.

Bron: Bewerking op basis van data Raad voor de Rechtspraak

Figuur 5.3

Verdeling verschillende soorten gedaagden onder de categorieën kleine gebruikers. Bron: Bewerking op basis van data Raad voor de Rechtspraak

zijn gebruikt bij de interviews, te weten (i) niet-commerciële particulieren, (ii) niet-commerciële kleine organisaties zoals stichtingen en verenigingen en (iii) commerciële kleine bedrijven en zelfstandigen. De kleinste groep zijn de niet-commerciële particulieren.²⁴

In 89% van de gevallen werd de eiser in het gelijk gesteld en in 11% van de gevallen de gedaagde. Dit is een overduidelijke meerderheid voor eisers. Immers, eisers hebben een recht dat hen beschermt tegen onrechtmatig gebruik van hun werk. Ongeacht de aard en omvang van de gedaagde gaat de rechter hier dan in mee. Dit roept wel vragen op over de verdeling van middelen tussen grote en kleine partijen in juridische geschillen. Het is mogelijk dat de gedaagden in deze zaken weinig juridische kennis of middelen hebben om zich goed te verdedigen. Dit kan de rechtvaardigheid van de uitkomsten beïnvloeden, vooral voor kleinere partijen die mogelijk niet (goed) vertegenwoordigd zijn in de rechtszaal.

5.3

INHOUDELIJKE ANALYSE: BEREKENING VAN DE SCHADEVERGOEDING

Op basis van de inhoud van de gevonden jurisprudentie, in combinatie met literatuuronderzoek, is ten behoeve van onderzoeksvraag (ii) onderzocht op welke wijze schadevergoeding wordt vastgesteld en wat mogelijke patronen zijn in deze vaststelling. Kort gezegd blijkt uit de bestudeerde zaken dat er verschillen bestaan in de beoordeling van de aspecten waaruit een schadevergoeding is opgebouwd. Stapsgewijs zullen hier de facetten waaruit het oordeel van de rechter is opgebouwd worden weergegeven, waarbij zal worden benadrukt waar hetzelfde wordt geoordeeld, maar ook aangestipt waar de oordelen uiteenlopen.

Inbreuk van het auteursrecht

Allereerst stelt de rechter vast of er sprake is van een inbreuk van het auteursrecht. In het gros van de bestudeerde zaken heeft de rechter een auteursrechtinbreuk vastgesteld doordat er foto's op een website zijn geplaatst zonder toestemming (en meestal ook zonder naamsvermelding). In zaken waarin dit niet gebeurde, en waar uitein-

²⁴ Bij het indelen van "eisers" en "gedaagden" is gekeken naar de hoedanigheid van partijen in eerste aanleg. Dit, omdat in de dataset bepaalde uitspraken bij het gerechtshof zijn meegenomen waarbij appellants niet noodzakelijkerwijs ook eiser in eerste aanleg was. Daarom is deze lijn gehanteerd, om duidelijkheid te scheppen.

- 25 Zie bijvoorbeeld Rechtbank Midden-Nederland 8 december 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:6042; Rechtbank Zeeland-West-Brabant 22 februari 2023, ECLI:NL:RB-ZWB:2023:1306. Eiser had in beide gevallen niet onderbouwd waarom hij auteursrecht had op de foto's. Een blote stelling dat het maken van de foto's automatisch leidt tot auteursrechtelijke bescherming, is niet voldoende. Duidelijk moet zijn dat het werk een oorspronkelijk eigen karakter heeft en een persoonlijk stempel.
- 26 De zaken in dit verband staan alleen in de interne database van Raad voor de Rechtspraak.
- 27 Rechtbank Rotterdam 10 april 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:13344.
- 28 Aldus ook Meurkens 2019, p. 347.
- 29 Dit volgt tevens uit artikel 13 van Richtlijn 2004/48/EC betreffende de handhaving van intellectuele eigendomsrechten (IE-Handhavingsrichtlijn).
- 30 Artikel 6:96 lid 2 BW; punt 26 van de considerans van de IE-Handhavingsrichtlijn.
- 31 Afdeling 6.1.10 BW.
- 32 Asser/Sieburgh 6-II 2021/31.
- 33 Artikel 6:97 BW.
- 34 Spoor, Verkade & Visser 2019, p. 656.
- 35 Engelfriet 2015, p. 126.

delijk de vorderingen van de eiser werden verworpen en de gedaagde in het gelijk werd gesteld, konden er verschillende redenen bestaan waarom er geen sprake was van een auteursrechtinbreuk. Soms was het onduidelijk of was het slecht onderbouwd dat de eiser auteursrechthebbende was,²⁵ was het onduidelijk of de gedaagde wel degene was die de inbreuk had begaan,²⁶ of mocht de gedaagde er redelijkerwijs vanuit gaan dat hij toestemming had verkregen.²⁷ Dit zijn echter slechts uitzonderingen op de regel. Door het plaatsen van een auteursrechtelijk beschermde foto op een website is meestal een auteursrechtinbreuk een gegeven. De drempel hiervoor ligt dan ook zeer laag, nu voor een inbreuk geen sprake hoeft te zijn van opzet of kwader trouw. In bepaalde gevallen verweerden gedaagden zich door te stellen dat er geen sprake is van een inbreuk, omdat ze zich niet bewust waren van het feit dat het een door het auteursrecht beschermde foto was.²⁸ De rechter oordeelt in deze gevallen dat het voor risico van de inbreukmaker komt om de herkomst van de foto te achterhalen en toestemming te verkrijgen voor het gebruik van de foto. In andere woorden, het feit dat er een beperkte kennis van het auteursrecht bestaat bij gedaagden neemt de rechter niet mee in het oordeel en levert zodoende geen lagere schadebetaling op.

Begroting van de schadevergoeding: algemeen wettelijk kader

Indien eenmaal de auteursrechtinbreuk is vastgesteld, hetgeen een inbreuk is op een subjectief (exclusief) recht, ontstaat er een schadevergoedingsplicht. Deze plicht wordt door de rechter ingevuld en uit meerdere componenten opgebouwd. Hiervoor zal eerst worden ingegaan op het algemeen wettelijk kader, alvorens op de concrete invulling die de rechter in de bestudeerde zaken hieraan geeft.

De voor een vergoeding in aanmerking komende schade van een schadelijdende partij bestaat op grond van artikel 6:95 van het Burgerlijk Wetboek (BW).²⁹ Naast vermogensschade mag hierbij evenwel rekening worden gehouden met de kosten van de rechthebbende, zoals kosten voor opsporing en onderzoek.³⁰

Het algemene uitgangspunt bij schadevergoedingen, conform de algemene schadevergoedingsbepalingen uit Boek 6 van het BW,³¹ is dat de benadeelde zoveel mogelijk moet worden gebracht in de positie waarin hij zich zonder de schadeveroorzakende gebeurtenis zou hebben bevonden: de herstelfunctie staat dus voorop.³²

Er zijn twee manieren waarop de schade van de rechthebbende kan worden begroot, te weten:

a) Door rekening te houden met alle passende aspecten, zoals de negatieve economische gevolgen, waaronder winstderving, die de benadeelde partij heeft ondervonden, de onrechtmatige winst die de inbreukmaker heeft genoten, en in passende gevallen, andere elementen dan economische factoren, onder meer de morele schade die de rechthebbende door de inbreuk heeft geleden.

Of, als alternatief voor het bepaalde onder a, in passende gevallen (bijvoorbeeld als de feitelijke schade moeilijk te bepalen is):

b) Als een forfaitair bedrag, op basis van elementen zoals ten minste het bedrag aan royalty's of vergoedingen dat verschuldigd was geweest indien de inbreukmaker toestemming had gevraagd om het desbetreffende intellectuele eigendomsrecht te gebruiken.

Artikel 6:97 BW schrijft voor dat de rechter "de schade [begroot] op de wijze die het meest met de aard ervan in overeenstemming is. Kan de omvang van de schade niet nauwkeurig worden begroot, dan wordt zij geschat."³³ Hoewel deze bepaling niet enorm concreet is, geeft deze wel expliciet de ruimte voor varianten in de methode ter begroting van de schade, waaruit de rechter de in het gegeven geval meest in aanmerking komende dient te kiezen.³⁴

In dit kader komen, afgezien van dit algemene schadevergoedingsrecht, ook twee bepalingen uit de Auteurswet (Aw) kijken. Zo bepaalt artikel 27 lid 1 Aw dat de rechthebbende bevoegd is schadevergoeding te vorderen van de inbreukmaker. Lid 2 bepaalt dat de rechter in passende gevallen de schadevergoeding kan vaststellen als een forfaitair bedrag, hetgeen een nadere invulling is van de hierboven genoemde abstracte begrotingswijze.³⁵

Invulling van het schadevergoedingsrecht door de rechter

Bij het begroten van de schade in de bestudeerde zaken bouwt de rechter deze doorgaans als volgt op. Allereerst (i) wordt de schade begroot voor de inbreuk op het auteursrecht, ofwel voor het niet hebben van toestemming voor het gebruik van de foto. In bepaalde gevallen wordt daarenboven (ii) een bepaald percentage gevraagd van deze schadevergoeding voor het ontbreken van naamsvermelding (inbreuk op het persoonlijkheidsrecht). Tot slot worden (iii) proceskosten berekend op grond van artikel 1019h van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Deze schadeposten zullen hier worden besproken. Let wel: individuele zaken kunnen iets afwijken van deze drie posten. Hier worden algemene overeenkomsten beschreven die in grote lijnen in het gros van de zaken voorkwamen.

(i) Forfaitair bedrag en de licentie-vergoeding

Wanneer de rechter start met het begroten van de schade van een auteursrecht-hebbende van wie rechten zijn geschonden, kiest deze doorgaans voor het vaststellen van een forfaitair bedrag. Immers, het auteursrecht is moeilijk op waarde te schatten. Bij het gebruik van de abstracte schadeberekenningsmethode neemt de rechter veelal de licentievergoeding die de fotograaf zou hebben bedongen als uitgangspunt, of indien een fotograaf of andere auteursrecht-hebbende geen vast licentietarief hanteert, de tarievenlijst van Stichting BeeldAnoniem (tot 2020: FotoAnoniem). Welk bedrag dat is, verschilt per situatie (grootte van de foto, waar de foto op de site staat, scherpte van de foto, etc.).

(ii) Opslag wegens het ontbreken van naamsvermelding, inbreuk op het persoonlijkheidsrecht en zelfbeschikkingsrecht

Vervolgens staan rechters doorgaans stil bij het feit dat naamsvermelding ontbreekt, waarmee een inbreuk is gemaakt op het persoonlijkheidsrecht van de auteursrecht-hebbende ex artikel 25 Aw. Hiervoor wordt vaak een procentuele opslag gehanteerd op basis van de hierboven genoemde schadevergoeding. In de meeste gevallen hanteert de rechter een opslag van 25%. Deze opslag wordt daarmee gezien als een redelijke vergoeding voor de inbreuk op de persoonlijkheidsrechten van de auteursrecht-hebbende.

In aanvulling daarop wordt in sommige gevallen door eisers gepoogd een opslag te verkrijgen voor een afbreuk aan het zelfbeschikkingsrecht. Dit recht houdt in dat de recht-hebbende zelf mag bepalen waar, hoe en hoe lang een foto wordt gebruikt. Doorgaans (in ieder geval in recente gevallen) wordt dit afgewezen door de rechter, omdat deze er vanuit gaat dat dit is verdisconteerd in de licentievergoeding.³⁶

Er bestaan voorbeelden van zaken waarin dit wel wordt toegewezen, met als reden dat het niet aantrekkelijk moet worden gemaakt voor een inbreukmaker om de inbreuk achteraf te herstellen door alsnog te betalen. Dit achtte de kantonrechter toentertijd niet punitief.³⁷ In recentere voorbeelden is het toewijzen van een extra opslag voor schending van het zelfbeschikkingsrecht zeldzamer, maar het komt wel voor. Zo wordt in bepaalde zaken een opslag van 50% gehanteerd wegens het ontbreken van naamsvermelding, maar acht de kantonrechter deze opslag ook redelijk wegens het gemis aan zelfbeschikkingsrecht. Ook dit acht de kantonrechter niet punitief. Anders dan in oudere zaken worden deze twee punten wel samengenomen onder één opslag.³⁸ Overigens hoeft het samennemen van zowel het ontbreken van naamsvermelding als de afbreuk aan het zelfbeschikkings-

recht geen reden te zijn voor een opslag hoger dan 25%. Soms wordt een extra opslag zonder nadere toelichting toegekend. Of dit dan geldt voor meer dan slechts het ontbreken van naamsvermelding, is onduidelijk.³⁹

Een verhoging van 100% is zeldzaam.⁴⁰ Veelal vorderen eisers dit wel, maar gaat de rechter voor een lagere opslag.⁴¹ Een voorbeeld waarin 100% wel werd toegekend betrof een fotograaf die voldoende had gemotiveerd dat hij schade heeft geleden wegens het ontbreken van toestemming voor het gebruik van de foto's en het ontbreken van de naamsvermelding.⁴² Dit blijft tegenwoordig een uitzondering op de regel.

(iii) De Proceskosten

Tot slot oordeelt de rechter vaak op grond van artikel 1019h Rv dat de proceskosten van de in het gelijk gestelde partij in beginsel door de in het ongelijk gestelde partij moeten worden vergoed.⁴³ Dat in IE-uitspraken in beginsel wordt uitgegaan van volledige proceskostenvergoeding, is ook terug te zien in de bestudeerde zaken. De rechter kan hierin wel nuances aanbrengen wanneer de billijkheid zich tegen de volledige proceskosten-veroordeling verzet.⁴⁴ De in het ongelijk gestelde partij hoeft niet in alle gevallen alle proceskosten te dragen, maar wel is het zo dat de winnende partij recht heeft op vergoeding van minstens een significant en passend deel van de redelijke kosten die zij daadwerkelijk heeft gemaakt.

De rechter dient bij deze proceskosten-veroordeling dus te toetsen aan de redelijkheid en billijkheid. Om de praktijk een handvat te bieden om de redelijkheid en de evenredigheid van de gemaakte proceskosten te kunnen beoordelen en om de hoogte van de kosten te kunnen inschatten, zijn er door de praktijk⁴⁵ indicatietarieven vastgesteld. Deze tarieven gelden als algemene indicatie van het maximale bedrag aan proceskosten dat in de regel als redelijk kan worden beschouwd. Dit is dus geen forfaitair bedrag, maar dient als handvat.⁴⁶

In de bestudeerde zaken komt het vaak niet tot de mogelijke maximumbedragen zoals vastgesteld door de praktijk, waardoor dit in deze gevallen niet noodzakelijkerwijs zorgt voor 'lagere' proceskostenveroordeling voor de in het ongelijk gestelde partij. In enkele gevallen geniet iemand die te goeder trouw een inbreuk heeft gemaakt wel een beperking van de proceskostenveroordeling, in tegenstelling tot iemand die te kwader trouw heeft gehandeld. In zo'n geval bestaat de mogelijkheid dat ieder zijn eigen kosten draagt,⁴⁷ maar dit blijft wettelijk en in de beoordeelde jurisprudentie een uitzondering op de regel.

-
- 36 Zie bijvoorbeeld Rechtbank Midden-Nederland 13 maart 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:1068, punt 4.6; Rechtbank Gelderland 9 oktober 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:4427. In deze gevallen wordt verwezen naar de licentievergoedingen zoals bepaald door de tarievenlijst van BeeldAnoniem. In andere zaken waarin de tarieven van deze lijst worden gehanteerd wordt hetzelfde geoordeeld ten aanzien van het zelfbeschikkingsrecht.
- 37 De zaken waarin dit voorkwam staan in de interne database van de Raad voor de Rechtspraak.
- 38 Bijvoorbeeld in Rechtbank Rotterdam 16 mei 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:4259.
- 39 Bijvoorbeeld in Rechtbank Rotterdam 21 oktober 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:11978
- 40 Vroeger werd dit vaker toegekend, zie bijvoorbeeld Rechtbank Amsterdam 30 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY2617. Tegenwoordig moeten er eerder bijzondere omstandigheden zijn.
- 41 Zie bijvoorbeeld Gerechtshof Den Haag 26 oktober 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:2410.
- 42 Bijvoorbeeld Rechtbank Amsterdam 14 juni 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:4334.
- 43 Artikel 1019h Rv is gebaseerd op artikel 14 IE-Handhavingsrichtlijn.
- 44 Zie ook overweging 17 IE-Handhavingsrichtlijn.
- 45 Red. de Hoge Raad, in samenwerking met de rechtbanken en de hoven na consultatie met de Nederlandse Orde van Advocaten.
- 46 Zie uitgebreid <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectie/Documents/indicatietarieven-in-ie-zaken-rechtbanken-04-2017.pdf>. Het blijft immers aan de rechter om ambtshalve te beslissen over de toewijsbaarheid van de gevorderde proceskosten, zie HR 4 december 2015, ECLI:NL:HR:2015:3477, punt 6.2.1. Zie uitgebreid ook Spoor, Verkade & Visser 2019, par. 11.39.
- 47 Zie bijvoorbeeld Rechtbank Amsterdam 22 maart 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:2168.

Als slotnoot dient te worden opgemerkt dat de hoogte van de uiteindelijke schadevergoeding, ondanks dat de begrotingsmethode doorgaans wel overeenkomt, enorm uiteen kan lopen. Zoals gezegd kunnen licentievergoedingen verschillen in hoogte en hangt de hoogte van de tarieven van de tarievenlijst van BeeldAnoniem af van verschillende omstandigheden. Hierdoor wordt de uitkomst en de procentuele opslag beïnvloed, waarbij het ook sterk verschilt en tot op zekere hoogte arbitrair lijkt te zijn, wat deze procentuele opslag überhaupt wordt. Bovendien verschillen proceskosten in omvang van elkaar, aangezien dit afhangt van verschillende kosten die zijn gemaakt. Hierdoor kunnen schadevergoedingen uiteenlopen van vijftig euro tot in de duizenden euro's. Tot dusver is daar geen eenduidige lijn in te trekken.

Discussie

Uit de analyse van de bestudeerde jurisprudentie blijkt dat de vaststelling van schadevergoedingen in zaken betreffende auteursrechtinbreuk aanzienlijk varieert. Deze variatie is deels het gevolg van de verschillende factoren die door de rechter worden meegewogen, zoals de omvang en zichtbaarheid van de auteursrechtelijk beschermde foto, het ontbreken van naamsvermelding en de gemaakte proceskosten. Hoewel de toegepaste methodiek voor schadebegroting doorgaans overeenkomsten vertoont, resulteert de specifieke toepassing ervan regelmatig in uiteenlopende bedragen. Deze variabiliteit roept vragen op over de voorspelbaarheid en rechtszekerheid voor hoofdzakelijk gedaagden.

Een tweede belangrijke bevinding betreft de 'ogenschijnlijk' punitieve werking van bepaalde schadecomponenten, zoals opslagen voor het ontbreken van naamsvermelding en schending van het persoonlijkheidsrecht. Hierbij dient allereerst te worden opgemerkt dat een schending van het persoonlijkheidsrecht een rechtmatige grond vormt voor het eisen van een vergoeding. Echter, in sommige gevallen worden deze opslagen verhoogd tot 50% of zelfs 100% van de licentievergoeding, onder de expliciete overweging van de rechter dat deze niet als straf bedoeld zijn. In andere gevallen gebeurt dit niet. Dit roept de vraag op of dergelijke verhogingen, met name wanneer ze worden gemotiveerd als een afschrikingsmaatregel tegen inbreuk, verenigbaar zijn met het herstel-rechtelijke karakter van schadevergoedingen. De afwezigheid van een consistente motivering in deze zaken draagt bij aan de perceptie dat deze opslagen in de praktijk een punitief element bevatten, en ten minste door de gedaagden zo zullen worden beleefd, hetgeen de rechts-eenheid en rechtszekerheid onder druk zet. Ten slotte rijst de vraag of wellicht een

zekere mate van terughoudendheid van rechthebbenden gerechtvaardigd is bij het instellen van hoge schadevergoedingen. Hoewel het auteursrecht een exclusief recht is, waardoor rechthebbenden in beginsel het recht hebben om een volledige compensatie voor hun schade te vorderen, valt het op dat inbreukmakers vaak onvoldoende kennis of bewustzijn hebben van de auteursrechtelijke status van het gebruikte materiaal of van de omstandigheden waaronder daadwerkelijk sprake is van een inbreuk. De rechter stelt terecht dat het risico van onwetendheid bij de inbreukmaker ligt. Een schadevergoeding op basis van een forfaitair bedrag is vanuit deze invalshoek op zijn plaats.

Desondanks, als we deze situatie vanuit een economisch perspectief belichten, kan deze strikte benadering in de praktijk disproportionele gevolgen hebben voor gedaagden, met name wanneer ze uit onwetendheid in de fout zijn gegaan. Voor velen van hen stijgt de door de rechter opgelegde vergoeding, ook zonder de opslag voor het ontbreken van naamsvermelding, schending van persoonlijkheidsrechten en proceskosten, ver uit boven hun betalingsbereidheid voor een licentie of de waarde die zij (in materiële of immateriële zin) ontleen aan het plaatsen van de foto. Aldus ervaren ze de opgelegde vergoeding wel degelijk als punitief. Ook kan dan de vraag worden gesteld of de benadeelde daadwerkelijke in de positie wordt gebracht waarin hij zich zonder de schadeveroorzakende gebeurtenis zou hebben bevonden. Immers, zonder de inbreuk was het in veel van deze gevallen niet tot een licentie gekomen, maar had de inbreukmaker geen of een andere foto online geplaatst.

Samenvattend laat de analyse zien dat de huidige jurisprudentie in enige mate op gespannen voet staat met de rechtszekerheid, de afschrikkende werking van schadevergoedingen in auteursrechtelijke zaken en de economische kijk op schade. Daar staat tegenover dat de Nederlandse wetgever gebonden is aan de bepalingen van de Handhavingsrichtlijn, waardoor er slechts beperkte ruimte bestaat om tot individuele oplossingen te komen. Desondanks zit veel van de onduidelijkheid over hoe de schade wordt begroot in de beperkte motivering door de rechter: waarom is een bepaalde schadevergoeding 'redelijk'? Hier is ruimte voor meer consistentie en transparantie, waarbij eventuele aanvullende richtlijnen kunnen helpen om tot een meer evenwichtige benadering te komen ten aanzien van kleine gebruikers. Omgekeerd kan educatie over auteursrechten voor kleine gebruikers naar verwachting een rol spelen om het aantal inbreuken te verkleinen en het begrip voor handhaving te vergroten.

6. PERSPECTIEF VAN EN FOTOGRAFEN

Eén van de onderzoeksvragen heeft geen betrekking op de gebruikers van beeld, maar op de makers: de fotografen. In twee focusgroepen met fotografen hebben de onderzoekers hen bevestigd over de hinder die zij ervaren door het onrechtmatige gebruik van hun beelden. De ervaringen daarmee en de vraag wanneer zij overgaan tot actie kwamen daarbij aan bod.

Evenals de vraag wat zij een redelijke vergoeding vinden voor het online gebruik van beeld. Daarbij hebben de onderzoekers ook de resultaten uit de enquête en het focusgesprek met de gebruikers van online beeld aan de fotografen voorgelegd. De resultaten uit deze gesprekken komen in dit hoofdstuk aan bod.

6.1

ERVARINGEN EN ERVAREN HINDER

De fotografen in de focusgroepen geven allemaal aan dat online inbreuken (veel) voorkomen. Een deel van hen heeft daar zelf ook mee te maken gehad. De wijze waarop de fotografen daarmee omgaan verschilt. Een van de fotografen gaf aan echt actief op zoek te zijn naar alle online inbreuken, terwijl aan de andere kant van het spectrum een fotograaf aangaf er niet echt naar op zoek te zijn en het (dus) ook niet echt vaak te vinden. De fotografen geven aan dat online inbreuken zo goed als onderdeel van het vak zijn. Hoe ze daarmee omgaan, verschilt van persoon tot persoon en van geval tot geval.

De fotografen gaven ook aan dat een groot deel, zo niet het grootste, van de inbreuken plaatsvindt omdat het gebruik van beeld door een klant verdergaat dan de overeengekomen licentie (bijvoorbeeld gebruik in een magazine terwijl de licentie eenmalig gebruik op een website toelaat). Een andere veelgenoemde inbreuk is het gebruik van foto's door zakelijke derden, bijvoorbeeld het gebruik door een onderaannemer terwijl de foto's in opdracht van een architectenbureau zijn gemaakt. Een deel van de fotografen geeft aan vaak strijd te ervaren met opdrachtgevers die het beeld gebruiken of willen gebruiken voor doeleinden die buiten de overeenkomst vallen (inclusief het gebruik door derden). Dit geldt voor grote en kleine gebruikers met een commercieel en niet-commercieel doel.

Met inbreuken specifiek door kleine gebruikers zoals particulieren, kleine verenigingen en stichtingen en zzp'ers zijn de ervaringen relatief beperkt. Dat komt voor een deel

omdat fotografen er niet actief mee bezig zijn. Ook heeft het ermee te maken dat deze inbreuken door kleine gebruikers financieel minder lucratief zijn ten opzichte van grote inbreuken door commerciële gebruikers. Wat vrijwel alle fotografen aangeven, is dat de omgang met klanten en de benadering van gebruikers als reactie op een inbreuk als enorm onprettig wordt ervaren. Zowel klanten als mensen die inbreuk plegen, klagen over hoge prijzen, willen meer gebruikmaken dan dat de overeengekomen licentie toestaat, en kunnen ook enorm verbaal hierover zijn. Verder geven de fotografen unaniem aan dat vanwege de grote moeite die het kost, ze regelmatig kleine inbreuken door de vingers zien omdat het de moeite en het leed niet waard is.

6.2

OMSTANDIGHEDEN DIE LEIDEN TOT ACTIE

Een groot deel van de fotografen geeft aan bij (online) inbreuken over te gaan tot actie. In hun beslissing om over te gaan tot actie wegen ze mee of ze er tijd voor hebben en/of moeite in willen steken. Vanwege het vermoeiende traject dat veel correspondentie over inbreuken met zich meebrengt, geeft het grootste deel van de fotografen aan hier weinig zin in te hebben. Twee fotografen gaven zelfs aan (tijdelijk) nauwelijks achter inbreuken aan te zitten omdat het zo vermoeiend en onprettig is. Hierdoor benaderen alle fotografen de grootste inbreukplegers, waar potentieel ook het meeste aan te verdienen valt als er tot betaling overgegaan wordt, maar laten ze de kleinste inbreuken regelmatig schieten. Als de gebruiker niet of weinig zou kunnen betalen voor de inbreuk of als de inbreuk erg klein is, zijn de kosten hoger dan de baten. Het corresponderen met de gebruiker en de bijkomende stress en de negativiteit is de (vaak kleine) vergoeding voor de inbreuk simpelweg niet waard.

Naast het zelf achter inbreuken aan gaan, kiezen fotografen ervoor om een externe partij in te schakelen. Partijen die gebruikt worden voor benadering zijn bedrijven zoals het Duitse Copytrack, dat op aanvraag op

zoek gaat naar onrechtmatig gebruik van specifiek beeld. Ook DuPho en ANP Foto worden hier genoemd. Sommige fotografen geven aan de duidelijkste klussen zelf uit te voeren omdat ze dan geen percentage aan een externe partij hoeven af te staan. Hoewel externe partijen een deel van de vergoeding voor (online) inbreuken inhouden, gaf één van de fotografen aan dat de ontvangen vergoeding nog altijd meer is dan niks. Ook komt het voor dat fotografen een reverse image search doen, maar dat ze er in het geval van kleine online inbreuken geen actie op ondernemen omdat ze het niet belangrijk genoeg vinden voor wat het zou opleveren.

6.3 EEN EERLIJKE VERGOEDING

Zoals eerder omschreven geven de fotografen aan voornamelijk te dealen met inbreuk van (grote) commerciële partijen, met inbreuken die verder gaan dan een voorheen overeengekomen licentie, of met gebruik van een foto door derden. Met inbreuken van kleine gebruikers, zoals omschreven in ons onderzoekskader, hebben ze relatief weinig te maken. Sommige fotografen geven aan achter zoveel mogelijk inbreuken aan te gaan, dus ook van heel kleine partijen. Andere fotografen vinden het bij kleine inbreuken niet de moeite waard om er achter aan te gaan of vinden het überhaupt moeilijk om deze inbreuken op te sporen.

Unaniem waren de fotografen het erover eens dat grote partijen, groot inbreuk en commerciële doeleinden allemaal redenen zijn om een financiële vergoeding te vragen. In gevallen waar het gaat om bijvoorbeeld een privépersoon met een kleine eigen website, matsen ze deze persoon regelmatig met een (zeer) laag bedrag van bijvoorbeeld 25 euro of maken ze helemaal geen aanspraak op een financiële vergoeding. Ook geven de fotografen aan over het algemeen een lagere of helemaal geen financiële vergoeding te vragen aan partijen die vriendelijk zijn in de correspondentie. Bijvoorbeeld, wanneer een kleine gebruiker een inbreuk pleegt en direct excuses aanbiedt en uit zichzelf aanbiedt het beeldmateriaal te verwijderen en niet in onderhandeling gaat over bedragen. Anderzijds geven de fotografen aan hogere bedragen te vragen als er een duidelijk commercieel doeleind achter de inbreuk zit of wanneer de gebruiker zich 'asociaal' gedraagt.

Reactie op betalingsbereidheid

De reactie van de fotografen op de betalingsbereidheid uit de enquête was gemixt. Aan de ene kant waren de fotografen positief verrast over de 14 euro voor particuliere gebruikers en rond de 50 euro voor zzp'ers, omdat ze verwacht hadden dat het voor iedereen nul euro zou zijn. Een van de fotografen is ook beeldbankfotograaf en gaf

aan een keer slechts 37 cent betaald te zijn voor een foto. Die was dan ook het meest positief verrast over de betalingsbereidheid. Aan de andere kant gaven de fotografen aan dat ze dergelijke bedragen zeer laag vinden en dat ze dusdanig laag zijn dat het de tijd en moeite niet waard is. Eén fotograaf vatte het als volgt samen: 'Als ik de betreffende foto weer moet vinden, mogelijk nog licht moet aanpassen, exporteren en versturen en dan ook nog moet factureren voor de klant dan is die 10 of zelfs 50 euro het helemaal niet waard qua tijd die ik er insteek, dan is het veel makkelijker om de [lage beeldkwaliteit] foto op te sturen via WhatsApp en te vragen om naamsvermelding'. Hieruit blijkt ook dat fotografen met zulke lage bedragen hun brood niet verdienen; het dekt vaak de kosten niet.

Wat de deelnemende fotografen nog het ergst vonden, was de perceptie dat andere mensen het vak niet respecteren. De fotografen vinden dat fotografie een ambacht is, waar veel tijd en moeite in zit. Dat mensen het verschil (vaak) niet lijken te zien en er maar zo weinig voor over hebben, is een spreekwoordelijke klap in het gezicht. Het geld vinden ze in die zin dan nog het minst belangrijk. Men verwacht vaak gratis of voor zeer weinig geld bestaand beeld te kunnen gebruiken 'omdat het toch al gemaakt is' of 'omdat het een goede mogelijkheid is om je werk te laten zien'.

6.4 OPLOSSINGEN OM ONRECHTMATIG GEBRUIK TEGEN TE GAAN

Tot slot hebben we in de focusgesprekken de fotografen nog bevraagd naar oplossingen die zij voor zich zien om onrechtmatig gebruik tegen te gaan. Waar commerciële klanten beter zouden moeten weten, kwam uit de gesprekken naar voren dat online inbreuken door kleine gebruikers vaak voortkomen uit onwetendheid. Daaruit volgend noemde een aantal fotografen een publiekscampagne, bijvoorbeeld in de vorm van een televisiespotje, om mensen duidelijk te maken dat je niet zomaar alles mag gebruiken wat je op internet vindt. De fotografen hopen zo dat er meer bewustzijn komt over het recht, maar het is hen ook duidelijk dat veel mensen die het recht wel kennen alsnog proberen bredere licenties te krijgen of weinig/niet te betalen, als eerder omschreven. Daarom geloven de fotografen niet allemaal dat een bredere kennis over het recht per se tot een verandering van de situatie zal leiden.

Verder gaven de fotografen aan zelf voorzorgsmaatregelen te nemen zoals (steeds) duidelijke(re) licentieovereenkomsten die uitleggen wat er allemaal wel en niet mag. Naar deze documenten wordt later verwezen als een zaak bij de rechter komt. Het lijkt er dus

op dat voornamelijk door strakkere licentieovereenkomsten, zelf hulp inschakelen voor het opsporen van inbreuken en stappen die de fotografen op eigen initiatief nemen leidend zijn in het vinden van een 'oplossing' tegen onrechtmatig gebruik.

6.5

CONCLUSIE

De meest genoemde hinder die fotografen ervaren komt door (online) inbreuken van hun eigen klanten of derden, zoals onderaannemers. Dat komt voor een deel omdat deze inbreuken het makkelijkst op te sporen zijn. Tegen dit soort inbreuken van grote (commerciële) partijen ondernemen alle fotografen actie. Dat geldt niet voor online inbreuken door kleine gebruikers. Het merendeel van de fotografen die we hebben gesproken neemt de moeite niet om zelf achter deze online inbreuken aan te gaan. Ze zijn zich ervan bewust dat het gebeurt, maar vaak staan de tijd en moeite die het kost niet in verhouding tot de (mogelijke) financiële vergoeding die het oplevert. Sommige fotografen schakelen externe partijen in zoals het Duitse Copytrack om onrechtmatig gebruik van hun beelden op te sporen. Ook DuPho en ANP Foto worden genoemd.

Bij het beoordelen van een gepaste financiële vergoeding voor (online) inbreuken wegen de fotografen veelal kenmerken van de gebruiker en de aard van het gebruik mee: Gaat het om particulieren? Heeft de gebruiker een commercieel oogmerk? Hoe groot is de organisatie? Is het digitaal gebruik eenmalig? Zo gaven de fotografen aan bij bijvoorbeeld eenmalig digitaal gebruik van een kleine particuliere gebruiker soms alleen om naamsvermelding te vragen of om enkele tientjes. Wat de fotografen ook meenemen in het geval van een inbreuk is hoe prettig de communicatie verloopt en de mate waarin aangenomen kan worden dat de inbreuk een vergissing was. Als de communicatie prettig verloopt, er geen commercieel doeleind is en de inbreuk een vergissing was, vragen de fotografen vaak geen vergoeding. Daarentegen kan de gevraagde vergoeding oplopen als de communicatie stroef en stressvol is, er een commercieel doeleind is en/of de inbreuk niet een vergissing lijkt te zijn.

Hoewel de financiële vergoeding die fotografen zelf vragen voor online gebruik van hun beeld relatief gering is, vinden ze de betalingsbereidheid die uit de enquête naar voren komt in veel gevallen laag. Wat daarin het meest steekt, zijn niet zozeer de lage bedragen maar de (ervaren) afwezigheid van respect voor het vak en de verwachting dat beeld gratis of voor zeer weinig geld gebruikt kan worden 'omdat het toch al gemaakt is' of 'omdat het een goede mogelijkheid is om je werk te laten zien'.

7. ECONOMISCHE WAARDE VAN INBREUKEN

In Hoofdstuk 4 maakten we een inschatting van het aantal inbreuken in Nederland door kleine gebruikers, waarbij ze onrechtmatig een professionele foto op een website hebben geplaatst. Deze schatting kwam uit op een aantal van tussen 272 duizend en 368 duizend jaarlijkse inbreuken. De vraag die in dit hoofdstuk centraal staat, is wat de economische waarde is van deze inbreuken. Dit kunnen we vanuit verschillende perspectieven bekijken.

7.1 LICENTIEWAARDE VAN INBREUKEN

In het jurisprudentieonderzoek (Hoofdstuk 5) kwam naar voren dat bij een rechtszaak waar een inbreuk op het auteursrecht van de fotograaf wordt vastgesteld, de rechter de schade voor de fotograaf in de eerste plaats berekent op basis van de inkomsten indien er voor de foto een licentie was geweest. Als de kleine gebruiker rechtmatig gehandeld had dan had deze het tarief van de fotograaf moeten betalen. Naast de tarieven van de fotograaf zelf worden de tarieven van Stichting BeeldAnoniem gebruikt voor het vaststellen van deze gemiste inkomsten. De tarieven van Stichting BeeldAnoniem voor het plaatsen van een foto op een website gedurende één jaar zijn te zien in tabel 7.1. In deze tarieven wordt onderscheid gemaakt tussen drie soorten gebruikers, namelijk particulieren, cultureel en educatief, en bedrijven en instellingen.

De groep “Internet particulieren” komt overeen met de subgroep privépersonen van de kleine gebruikers in ons onderzoek, die hobbymatig of uit interesse foto’s op websites plaatsen. De andere twee categorieën in tabel 7.1 komen inhoudelijk overeen met de andere twee subgroepen kleine gebruikers in ons onderzoek, namelijk de kleine stichtingen en verenigingen enerzijds en de zzp’ers anderzijds. Deze kleine gebruikers vallen respectievelijk onder de tarieven voor “Cultureel en educatief” en “Bedrijven en instellingen”, al vallen grote gebruikers (grote stichtingen en verenigingen, grote bedrijven) hier ook onder. Uit ons jurisprudentieonderzoek bleek dat in de rechtspraak niet op voorhand onderscheid wordt gemaakt tussen grote en kleine inbreukplegers.

Vanuit het perspectief van de fotografen lopen ze inkomsten mis bij een inbreuk door een kleine gebruiker ter hoogte van de licentiewaarde. Wanneer we uitgaan van het laagste tarief uit tabel 7.1 (99 euro voor particulieren), en deze toepassen op de schatting van alle inbreuken in Nederland door kleine gebruikers, komen we uit op een totale

jaarlijkse licentiewaarde van **26,9 miljoen tot 36,4 miljoen euro**. (gebaseerd op respectievelijk de ongewogen en gewogen populatieschattingen). In theorie is dat minstens wat fotografen hadden ontvangen in het scenario dat alle kleine gebruikers de licentiewaarde hadden betaald bij het rechtmatig plaatsen van foto’s op websites.

Het is lastig om een betrouwbare inschatting te maken van de verdeling van het aantal inbreuken onder de verschillende soorten kleine gebruikers.⁴⁸ Gebaseerd op de tarieven uit tabel 7.1 hebben de inbreuken van de privépersonen ieder een licentiewaarde van 99 euro, de inbreuken van de kleine stichtingen ieder van 198 euro, en de licentiewaarde van de inbreuken door zzp’ers van 398 euro. Gebaseerd op de resultaten uit Hoofdstuk 4 kunnen we concluderen dat de meerderheid van de kleine inbreuken gepleegd wordt door privépersonen aangezien ongeveer de helft van de kleine gebruikers onder deze groep valt, en deze privépersonen ongeveer drie keer zo vaak aangeven een inbreuk te hebben gepleegd als de kleine stichtingen en de zzp’ers. De eerdergenoemde 26,9 miljoen tot 36,4 miljoen euro licentiewaarde voor de kleine inbreuken is dus een minimum, dat hoger zou uitvallen als we een deel van de inbreuken zouden toewijzen aan de hogere bedragen voor “Cultuur en educatie” en “Bedrijven en instellingen”.

7.2 BETALINGSBEREIDHEID

In de vorige paragraaf is een inschatting gemaakt van de licentiewaarde van kleine inbreuken. Dat is het bedrag dat de kleine gebruikers betaald zouden hebben, indien zij op een rechtmatige manier een licentie hadden bemachtigd. Het is echter problematisch om deze licentiewaarde zonder verdere nuancering als de economische waarde van de inbreuken te nemen, aangezien een groot deel van de inbreukmakers had afgezien van het plaatsen van een foto voor de gevraagde licentieprijs. Uit de focusgesprekken bleek dat kleine gebruikers regelmatig onderhan-

⁴⁸ De groep kleine gebruikers die zegt een inbreuk te hebben gepleegd is te klein om deze op betrouwbare wijze in de drie subgroepen te verdelen. Dit is voornamelijk een probleem voor de groep kleine stichtingen.

Tabel 7.1
Tarieven (2023) van BeeldAnoniem voor plaatsen beeld op website (per jaar)

Doelgroep	Bedrag
Internet particulieren	€ 99
Cultureel en educatief	€ 198
Bedrijven en instellingen	€ 396

Tabel 7.2
Gemiddeld betaalde bedrag voor een foto per groep en totaal kleine gebruikers

Groep	n	Gemiddelde bedrag
Privépersonen	12	€ 33
Kleine stichtingen	3	€ 19
Zzp'ers	27	€ 70
Totaal kleine gebruikers	42	€ 56

Tabel 7.3
Betalingsbereidheid per groep voor het eenmalig plaatsen van een foto op een website

Groep	n	Gemiddelde bedrag	Mediaan bedrag
Privépersonen	99	€ 14	€ 2
Kleine stichtingen	26	€ 30	€ 6
Zzp'ers	88	€ 53	€ 11
Totaal kleine gebruikers	213	€ 32	€ 5

delen over de prijs met fotografen omdat zij niet het volle pond willen betalen. Ook heeft zo'n 80% van de kleine gebruikers niets betaald bij het plaatsen van de laatste foto. In tabel 7.2 staat een overzicht per groep van de respondenten die wél betaald hebben voor het plaatsen van de laatste foto. Deze bedragen liggen gemiddeld aanzienlijk lager dan de standaardtarieven van Stichting BeeldAnoniem in tabel 7.1, variërend van 19 euro bij de kleine stichtingen (slechts drie respondenten) tot 70 euro bij de zzp'ers. De privé-personen betaalden gemiddeld 33 euro voor een foto. Gemiddeld legden de 42 betalende kleine gebruikers 56 euro neer voor het plaatsen van een foto op een website. Daarnaast betaalden de overige 171 kleine gebruikers niets voor het plaatsen van de foto.

In Hoofdstuk 4 werd duidelijk dat de betalingsbereidheid voor het plaatsen van een professionele foto relatief laag ligt. In tabel 7.3 is te zien dat de mediane betalingsbereidheid van alle kleine gebruikers (n = 213) 5 euro is. Dit is opvallend lager dan de gemiddelde betalingsbereidheid van 32 euro. Zoals eerder in paragraaf 4.5 beschreven, ligt het verschil tussen de gemiddelde en de mediaan aan de verdeling van de antwoorden op de vraag over betalingsbereidheid. Bij de kleine gebruikers geeft 20% aan nul euro over te hebben voor het plaatsen van een professionele foto. Daarnaast zijn er enkele uitschieters oplopend tot een betalingsbereidheid van 999 euro, die het gemiddelde omhoog halen. Door de verdeling van de antwoorden vinden wij de mediaan meer representatief voor de betalingsbereidheid van kleine gebruikers dan het gemiddelde.

De betalingsbereidheid is uitgesplitst naar de verschillende groepen kleine gebruikers, waarbij opvalt dat voornamelijk de privé-personen een laag bedrag over hebben voor een professionele foto. De hoogste bedragen worden genoemd door zzp'ers. Verder geeft ongeveer een kwart (23%) van de kleine gebruikers aan geen geld over te hebben voor het plaatsen van een foto. Er is dus een flinke kloof tussen de standaardtarieven van fotografen voor het plaatsen van een professionele foto op een website, en de betalingsbereidheid van kleine gebruikers.

Wanneer we de economische waarde van de inbreuken berekenen vanuit het perspectief van de kleine gebruikers, en we het bedrag van 5 euro (mediaan betalingsbereidheid) vermenigvuldigen met het aantal ingeschatte inbreuken per jaar, komen we uit op een bedrag van **1,4 miljoen** (ongewogen) tot **1,9 miljoen** euro (gewogen).

Omdat de betalingsbereidheid zo ver onder de licentiewaarde ligt, is het lastig om eenduidig antwoord te geven op de vraag wat de jaarlijkse economische waarde van alle inbreuken is. Duidelijk is wel dat de licentiewaarde van de inbreuken vele malen hoger is dan de waarde gebaseerd op de betalingsbereidheid van de kleine gebruikers.

VRAGENLIJSTEN

BIJLAGE 1 + 2

**BIJLAGE 1:
SCREENINGSVRAGEN**

V1. Heb je in de afgelopen 12 maanden foto's online gezet die zijn gemaakt door een professional?

Denk aan foto's gemaakt door een professionele fotograaf, foto's die je hebt gevonden op een website of via een zoekmachine. Je kunt dit hebben gedaan als privépersoon, voor een vereniging of stichting of beroepsmatig. Het gaat alleen om foto's, niet om cartoons, illustraties, e.d. (Meer antwoorden mogelijk)

- 1: nee
- 2: ja, op sociale media (Facebook, TikTok, Instagram, X, LinkedIn, etc.)
- 3: ja, op een website (bijvoorbeeld Blogspot of een eigen website)

Indien antwoord V1=3

V2. Je gaf aan dat je foto's op een website hebt gezet.

Vanuit welke van de volgende rollen heb je dit gedaan? (Meer antwoorden mogelijk)

- 1: als privépersoon (persoonlijke interesse, hobbymatig, e.d.)
- 2: voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband
- 3: voor mijn werk als zzp'er
- 4: vanuit nog een andere rol

Indien antwoord V2=2

V3. Je gaf aan dat je foto's op een website hebt gezet voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband.

Wat geldt voor deze organisatie? (Meer antwoorden mogelijk)

- 1: deze vereniging/dit samenwerkingsverband heeft 500 leden of minder
- 2: deze vereniging/dit samenwerkingsverband heeft meer dan 500 leden
- 3: deze stichting heeft 2 FTE of minder betaald personeel
- 4: deze stichting heeft meer dan 2 FTE personeel
- 5: ik weet niet hoeveel leden of FTE er zijn.

**BIJLAGE 2:
ENQUÊTEVRAGEN**

V0.1. Heb je in de afgelopen 12 maanden foto's online gezet die zijn gemaakt door een professional? (Meer antwoorden mogelijk)

1. Nee
2. Ja, op sociale media (Facebook, TikTok, Instagram, X, LinkedIn, etc.)
3. Ja, op een website (bijvoorbeeld Blogspot of een eigen website)

Indien antwoord V0.1=3

V0.2. Je gaf aan dat je foto's op een website hebt gezet.

Vanuit welke van de volgende rollen heb je foto's op een website gezet? (Meer antwoorden mogelijk)

1. Als privépersoon (persoonlijke interesse, hobbymatig, e.d.)
2. Voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband
3. Voor mijn werk als zzp'er
4. Vanuit nog een andere rol

Indien antwoord V0.1=2

V0.3. Je gaf aan dat je foto's op een website hebt gezet voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband.

Wat geldt voor deze stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband? (Meer antwoorden mogelijk)

1. Deze vereniging/dit samenwerkingsverband heeft 500 leden of minder
2. Deze vereniging/dit samenwerkingsverband heeft meer dan 500 leden
3. Deze stichting heeft 2 FTE of minder betaald personeel
4. Deze stichting heeft meer dan 2 FTE personeel
5. Ik weet niet hoeveel leden of FTE er zijn

GROEP

Groepen te onderscheiden op basis van vorige 3 vragen

- 1: "uit persoonlijke interesse of hobbymatig"
- 2: "voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband"
- 3: "voor je werk als zzp'er"
- 4: "voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband"
- 1-5: "websites"
- 6: "sociale media"

V0.4. Vanuit welke rol heb je in de afgelopen 12 maanden foto's op een website geplaatst?

Open antwoord

V1. De vragen in deze enquête gaan over het plaatsen van foto's [in je rol als aangegeven in GROEP] op [website/social media]. [Foto's geplaatst op sociale media (Facebook, Instagram, etc.) tellen niet mee.]

We zijn daarbij alleen geïnteresseerd in foto's die gemaakt zijn door een professionele fotograaf, en foto's die je gevonden hebt op een andere website of via een online zoekmachine. Foto's gemaakt door privépersonen (jijzelf, familie, kennissen) tellen niet mee. Ook cartoons, illustraties e.d. tellen niet mee. We willen graag benadrukken dat deelname anoniem is en je antwoorden op deze vragen vertrouwelijk behandeld worden.

- 1: uit persoonlijke interesse of hobbymatig
- 2: voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband
- 3: voor je werk als zzp'er
- 4: voor een stichting, vereniging of soortgelijk samenwerkingsverband
- 5:
- 6:

V2. Deze vraag gaat over alle foto's die je in de afgelopen twaalf maanden op [website/social media] hebt geplaatst.

Van welke bronnen waren deze foto's afkomstig? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- 1: Offline bronnen: een foto uit een publicatie gescand/een foto gemaakt van een geprinte foto
- 2: Online zoekmachines zoals Google of Bing
- 3: Wikimedia
- 4: Getty Images
- 5: ANP/Hollandse Hoogte
- 6: Andere fotobureaus of andere stock photo websites (zoals Shutterstock)
- 7: Andere websites waar foto's op staan (Flickr, Imgur)
- 8: Sociale media (Pinterest, Instagram, Tumblr, Facebook, etc.)
- 9: Andere soort websites die nog niet zijn genoemd
- 10: Ik heb ze doorgestuurd gekregen van iemand (niet de fotograaf)
- 11: Anders, namelijk OPEN
- 12: Ik weet niet meer waar ik ze vandaan heb

V3. Hoe vaak heb je een foto [in je rol als aangegeven in GROEP] in de afgelopen twaalf maanden op [website/social media] geplaatst?

____ aantal keer

**BLOK 2:
KENNISVRAGEN OVER BEELDRECHT**

V4. De volgende vragen gaan over het plaatsen van foto's op [website/social media]. Het gaat om het plaatsen van foto's die door een professionele fotograaf gemaakt zijn en/of die je elders hebt gevonden. Aan het plaatsen van foto's op [website/social media] zijn regels verbonden. Hieronder staan enkele beweringen. Geef aan of je denkt dat deze beweringen nooit, meestal niet, meestal wel, of altijd waar zijn. Het kan zijn dat je echt niet weet of de beweringen waar zijn – in dat geval vragen we je om het antwoord te raden.

- 4.1. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de naam van de fotograaf erbij zet
- 4.2. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de bronvermelding of URL (link) naar de bron erbij zet
- 4.3. Het is verplicht om toestemming van de fotograaf te vragen of om een licentie te hebben voordat ik een foto plaats
- 4.4. Als ik een foto waar ik eerder toestemming voor heb gekregen nog een keer wil plaatsen, mag dat zonder nogmaals toestemming te krijgen
- 4.5. Als ik toestemming heb van een fotograaf om een foto te plaatsen, mag ik de foto zelf bewerken (bijsnijden, filter of effect toepassen, etc.) voordat ik deze online zet
- 4.6. Als ik geen commerciële doeleinden heb, mag ik een foto plaatsen zonder toestemming (bv. in de vorm van een licentie)
- 4.7. Ik mag een foto online plaatsen zonder toestemming (bv. in de vorm van een licentie) zolang het watermerk zichtbaar is
- 4.8. Ik mag een foto online plaatsen als deze de discussie in de tekst ondersteunt, niet te groot is, en ik de naam van de fotograaf vermeld
- 4.9. Als ik een foto krijg doorgestuurd van iemand die toestemming heeft gekregen om die foto online te plaatsen, mag ik die foto vervolgens ook zelf online plaatsen
 - 1: nooit
 - 2: meestal niet
 - 3: meestal wel
 - 4: altijd

**BLOK 3:
VRAGEN OVER DE LAATSTE KEER DAT ZE
EEN FOTO ONLINE HEBBEN GEZET EN WTP
(13 VE)**

V5. De volgende vragen gaan over de laatste keer dat je een foto op [website/social media] hebt geplaatst [in je rol als aangegeven in GROEP].

Van welke bron was deze laatst geplaatste foto afkomstig? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- 1: Offline bronnen: een foto uit een publicatie gescand/een foto gemaakt van een geprinte foto
- 2: Online zoekmachines zoals Google of Bing
- 3: Wikimedia
- 4: Getty Images
- 5: ANP/Hollandse Hoogte
- 6: Andere fotobureaus of andere stock photo websites (zoals Shutterstock)
- 7: Andere websites waar foto's op staan (Flickr, Imgur)
- 8: Sociale media (Pinterest, Instagram, Tumblr, Facebook, etc.)
- 9: Andere soort websites die nog niet zijn genoemd
- 10: Ik heb ze doorgestuurd gekregen van iemand (niet de fotograaf)
- 11: Anders, namelijk OPEN
- 12: Ik weet niet meer waar ik ze vandaan heb

V6.

- 6.1. In welke mate heb je stilgestaan bij regels rondom het auteursrecht bij het plaatsen van de foto?
 - 6.2. In welke mate denk je dat je de foto volgens de regels van het auteursrecht geplaatst hebt?
 - 6.3. In welke mate ben je bekend met de regels over het auteursrecht bij het online plaatsen van foto's?
- 1: helemaal niet
 - 2: een beetje
 - 3: redelijk
 - 4: heel erg

V7. Heb je de naam van de fotograaf vermeld bij het plaatsen van de foto?

- 1: ja
- 2: nee
- 3: dat weet ik niet meer

V8. Welke van de onderstaande opties is het meest van toepassing op de laatste keer dat je [in je rol als aangegeven in GROEP] een foto op [website/social media] plaatste?

- 1: Ik heb van de fotograaf toestemming gekregen (bv. in de vorm van een licentie)
- 2: Ik heb op een andere manier toestemming gekregen
- 3: Ik heb geprobeerd toestemming te krijgen (bv. in de vorm van een licentie) maar het is niet gelukt
- 4: Ik heb de foto gewoon geplaatst zonder na te denken of het wel mocht
- 5: Ik wist dat ik de foto waarschijnlijk niet mocht plaatsen maar heb het risico genomen

Indien V8=1 of 2

V9. Heb je betaald om deze foto te mogen plaatsen?

- 1: Ja
- 2: Nee
- 3: Weet ik niet meer

Indien Q9=1

V10. Hoeveel heb je (ongeveer) betaald om de foto te plaatsen?

€_____

Indien V9=1

V11. Wat vond je van het bedrag dat je voor het plaatsen van de foto hebt betaald?

- 1: Heel laag
- 2: Aan de lage kant
- 3: Precies goed
- 4: Aan de hoge kant
- 5: Heel hoog

V12. Hoeveel euro zou je maximaal over hebben voor het eenmalig mogen plaatsen van een foto op [website/social media] [in je rol als aangegeven in GROEP]?

Je moet de naam van de fotograaf vermelden en de toestemming is niet overdraagbaar.

Invullen in hele euro's:

€_____

V13. Hoeveel euro zou je maximaal per maand over hebben voor een abonnement waarmee je een bepaald aantal foto's (100 per jaar) die je op internet of elders vindt op een website kunt plaatsen [in je rol als aangegeven in GROEP]?

Je moet de naam van de fotograaf vermelden en de toestemming is niet overdraagbaar.

Invullen in hele euro's

€_____

**BLOK 4:
VRAGEN OVER OPTREDEN
TEGEN PLAATSEN FOTO'S**

V14. Ben je wel eens benaderd omdat je een foto op [website/social media] [in je rol als aangegeven in GROEP] had geplaatst terwijl dit volgens iemand anders niet was toegestaan?

Als dit meerdere keren is voorgekomen, beantwoord dan de volgende vraag over de laatste keer dat dit gebeurde.

- 1: Ja, door de fotograaf
- 2: Ja, door een fotobureau (bv. ANP, Getty images)
- 3: Ja, door een advocaat namens de fotograaf
- 4: Ja, door een gespecialiseerd bureau (bv. Photoclaim, Copytrack, Richtscontrol)
- 5: Ja, door een beroepsorganisatie (bv. DuPho, NVJ/NVF, Kunstenbond)
- 6: Nee, ik ben nooit hierover benaderd

Indien V14=1 t/m 5

V15. Je gaf aan dat je wel eens benaderd bent omdat je een foto op [website/social media] had geplaatst wat volgens iemand anders niet was toegestaan.

Welke van onderstaande was op jouw situatie van toepassing? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- 1: Ik heb op verzoek de foto verwijderd
- 2: Ik heb op verzoek de naam van de auteur vermeld
- 3: Ik heb op verzoek alsnog het gevraagde bedrag betaald
- 4: Ik heb na onderhandeling een deel van het gevraagde bedrag betaald
- 5: Ik heb hierover een rechtszaak gevoerd en deze gewonnen
- 6: Ik heb hierover een rechtszaak gevoerd en deze verloren
- 7: Er loopt nog een rechtszaak hierover

Indien V14=1 t/m 5

V16. In hoeverre vind je dat je eerlijk bent behandeld toen je benaderd bent over een foto die je onrechtmatig online zou hebben geplaatst?

- 1: Helemaal niet
- 2: Een beetje
- 3: Redelijk
- 4: Heel erg

V17. We zoeken mensen die in augustus of september deel willen nemen aan een online focusgroep (via Teams) waarin we dit onderwerp (vertrouwelijk) bespreken. Je ontvangt voor deelname aan de focusgroep (voor 1 uur) een vergoeding van € 50. Deze focusgroepen worden uitgevoerd door een extern bureau, namelijk Atlas Research. Als je hiertoe bereid bent dan geef je toestemming dat Atlas Research contact met je kan opnemen voor deelname aan deze online sessie.

- 1: Ja, ik wil deelnemen aan de online focusgroep en ben akkoord dat Atlas Research mijn contactgegevens ontvangt
- 2: Nee, ik wil niet benaderd worden om deel te nemen

BIJLAGE 3: GEWOGEN EN ONGEWOGEN RESULTATEN

TABELLEN HOOFDSTUK 3

Tabel 3.2

Kennisscores van respondenten (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Aantal	Ongewogen	Gewogen
		Gem. kennis-score	Gem. kennis-score
Privépersonen	99	56%	54%
Kleine stichtingen	26	74%	68%
Zzp'ers	88	66%	64%
Grote stichtingen	18	69%	68%
Andere gebruikers	55	60%	58%
Sociale media	355	51%	50%
Totaal	641	56%	54%

Tabel 3.3

Kennisscores van alle kleine gebruikers tegenover andere groepen (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Aantal	Ongewogen	Gewogen
		Gem. kennis-score	Gem. kennis-score
Kleine gebruikers	213	62%	60%
Andere gebruikers	73	62%	60%
Sociale media	355	51%	50%
Totaal	641	56%	54%

Tabel 3.5

Aandeel correcte antwoorden op kennisvragen per vraag door kleine gebruikers (ongewogen en gewogen resultaten)

Enquêtevraag kennisquiz	Ongewogen	Gewogen
	Kleine gebruikers juist geantwoord	Kleine gebruikers juist geantwoord
1. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de naam van de fotograaf erbij zet	50%	45%
2. Het plaatsen van een foto mag, zolang ik de bronvermelding of URL (link) naar de bron erbij zet	52%	50%
3. Het is verplicht om toestemming van de fotograaf te vragen of om een licentie te hebben voordat ik een foto plaats	84%	82%
4. Als ik een foto waar ik eerder toestemming voor heb gekregen nog een keer wil plaatsen, mag dat zonder nogmaals toestemming te krijgen	51%	50%
5. Als ik toestemming heb van een fotograaf om een foto te plaatsen, mag ik de foto zelf bewerken voordat ik deze online zet	72%	69%
6. Als ik geen commerciële doeleinden heb, mag ik een foto plaatsen zonder toestemming	64%	61%
7. Ik mag een foto online plaatsen zonder toestemming zolang het watermerk zichtbaar is	66%	62%
8. Ik mag een foto online plaatsen als deze de discussie in de tekst ondersteunt, niet te groot is, en ik de naam van de fotograaf vermeld	42%	45%
9. Als ik een foto krijg doorgestuurd van iemand die toestemming heeft gekregen om die foto online te plaatsen, mag ik die foto vervolgens ook zelf online plaatsen	76%	73%

TABELLEN HOOFDSTUK 4

Tabel 4.1

Aantal en aandeel mensen uit de screening per groep en schatting van aantal mensen in de Nederlandse 16+ populatie (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Aantal	Ongewogen	Gewogen	Ongewogen	Gewogen
		Aandeel in screening	Aandeel in populatie	Schatting personen in NL	Schatting personen in NL
Privépersonen	317	0,97%	1,47%	143.977	217.614
Kleine stichtingen	157	0,48%	0,56%	71.307	83.084
Zzp'ers	222	0,68%	0,93%	100.829	138.331
Grote stichtingen	100	0,31%	0,47%	45.419	68.999
Andere gebruikers	218	0,67%	0,88%	99.013	130.959
Sociale media	2.781	8,51%	12,51%	1.263.094	1.855.865

Tabel 4.2

Aantal en aandeel kleine gebruikers en mensen dat een foto online heeft geplaatst uit de screening en schatting van aantal mensen in de Nederlandse 16+ populatie (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Aantal	Ongewogen	Gewogen	Ongewogen	Gewogen
		Aandeel in screening	Aandeel in populatie	Schatting personen in NL	Schatting personen in NL
Kleine gebruikers	589	1,80%	2,42%	267.516	359.751
Alle groepen	3.212	9,83%	14,01%	1.458.848	2.078.903

Tabel 4.3

Mediaan van het aantal geplaatste foto's in de afgelopen 12 maanden per groep (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen	Gewogen
	Mediaan aantal foto's	Mediaan aantal foto's
Privépersonen	4	4
Kleine stichtingen	10	7
Zzp'ers	6	5
Grote stichtingen	11	7
Andere gebruikers	10	6
Sociale media	5	5

Tabel 4.4

Mediaan van het aantal geplaatste foto's in de afgelopen 12 maanden (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen	Gewogen
	Mediaan aantal foto's	Mediaan aantal foto's
Kleine gebruikers	5	5
Alle groepen	5	5

Tabel 4.5

Aandeel van de respondenten met een licentie/toestemming en met een betaalde licentie (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen		Gewogen	
	Aandeel rechtmatig	Aandeel betaald	Aandeel rechtmatig	Aandeel betaald
Privépersonen	53%	12%	53%	14%
Kleine stichtingen	85%	12%	86%	9%
Zzp'ers	91%	31%	85%	32%
Grote stichtingen	94%	28%	96%	22%
Andere gebruikers	93%	40%	95%	32%
Sociale media	53%	10%	54%	9%

Tabel 4.6

Aandeel kleine gebruikers dat aangeeft rechtmatig beeld te hebben gebruikt en dat heeft betaald (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen		Gewogen	
	Aandeel rechtmatig	Aandeel betaald	Aandeel rechtmatig	Aandeel betaald
Kleine gebruikers	72%	20%	70%	21%

Tabel 4.7

Aandeel van respondenten per groep die mogelijk inbreuk heeft gemaakt (ongewogen en gewogen resultaten)

Ongewogen			
Groep	Aandeel onrechtmatig	Aandeel niet stilgestaan	Aandeel geen naamsvermelding
Privépersonen	47%	49%	60%
Kleine stichtingen	15%	12%	46%
Zzp'ers	9%	22%	65%
Grote stichtingen	6%	17%	44%
Andere gebruikers	7%	35%	64%
Sociale media	47%	66%	62%
Gewogen			
Groep	Aandeel onrechtmatig	Aandeel niet stilgestaan	Aandeel geen naamsvermelding
Privépersonen	47%	52%	59%
Kleine stichtingen	14%	14%	48%
Zzp'ers	15%	25%	67%
Grote stichtingen	4%	15%	42%
Andere gebruikers	5%	35%	65%
Sociale media	46%	67%	62%

Tabel 4.8

Aandeel kleine gebruikers dat mogelijk een inbreuk gepleegd heeft (ongewogen en gewogen resultaten)

Ongewogen			
Groep	Aandeel onrechtmatig	Aandeel niet stilgestaan	Aandeel geen naamsvermelding
Kleine gebruikers	28%	33%	60%
Gewogen			
Groep	Aandeel onrechtmatig	Aandeel niet stilgestaan	Aandeel geen naamsvermelding
Kleine gebruikers	30%	37%	61%

Tabel 4.10

Aandeel respondenten per groep dat zegt opzettelijk een inbreuk te hebben gepleegd (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen		Gewogen	
	Aandeel helemaal niet volgens auteursrecht	Aandeel bewust risico genomen	Aandeel helemaal niet volgens auteursrecht	Aandeel bewust risico genomen
Privépersonen	12%	7%	14%	4%
Kleine stichtingen	4%	4%	2%	2%
Zzp'ers	0%	2%	0%	6%
Grote stichtingen	0%	0%	0%	0%
Andere gebruikers	7%	0%	6%	0%
Sociale media	16%	3%	14%	3%

Tabel 4.11

Aandeel kleine gebruikers dat opzettelijk inbreuk heeft gepleegd (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen		Gewogen	
	Aandeel helemaal niet volgens auteursrecht	Aandeel bewust risico genomen	Aandeel helemaal niet volgens auteursrecht	Aandeel bewust risico genomen
Kleine gebruikers	6%	5%	7%	4%

Tabel 4.12

Aandeel respondenten per groep dat zegt opzettelijk een inbreuk te hebben gepleegd (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen	Gewogen	Ongewogen	Gewogen
	Mediaan aantal foto's	Mediaan aantal foto's	Aantal in populatie NL	Aantal in populatie NL
Kleine gebruikers rechtmatig	6	5	193.415	251.826
Kleine gebruikers onrechtmatig	4	3	74.101	107.925

Tabel 4.13
Aandeel respondenten per groep dat zegt ooit benaderd te zijn na een (vermeende) inbreuk (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen	Gewogen
	Ooit benaderd na inbreuk	Ooit benaderd na inbreuk
Privépersonen	19%	25%
Kleine stichtingen	27%	22%
Zzp'ers	18%	21%
Grote stichtingen	22%	17%
Andere gebruikers	22%	18%
Sociale media	9%	11%

Tabel 4.14
Betalingsbereidheid per groep voor het eenmalig plaatsen van een foto op een website (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	Ongewogen		Gewogen	
	Gemiddelde bedrag	Mediaan bedrag	Gemiddelde bedrag	Mediaan bedrag
Privépersonen	€ 14	€ 2	€ 14	€ 2
Kleine stichtingen	€ 35	€ 8	€ 30	€ 6
Zzp'ers	€ 53	€ 10	€ 53	€ 11
Grote stichtingen	€ 27	€ 10	€ 27	€ 5
Andere gebruikers	€ 44	€ 5	€ 50	€ 4
Sociale media	€ 8	€ 1	€ 8	€ 1

TABELLEN HOOFDSTUK 7

Tabel 7.2
Gemiddeld betaalde bedrag voor een foto per groep (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	n	Ongewogen	Gewogen
		Bedrag	Bedrag
Privépersonen	12	€ 35	€ 33
Kleine stichtingen	3	€ 20	€ 19
Zzp'ers	27	€ 98	€ 70
Totaal kleine gebruikers	42	€ 74	€ 56

Tabel 7.3
Betalingsbereidheid per groep voor het eenmalig plaatsen van een foto op een website (ongewogen en gewogen resultaten)

Groep	n	Ongewogen		Gewogen	
		Gemiddelde bedrag	Mediaan bedrag	Gemiddelde bedrag	Mediaan bedrag
Privépersonen	99	€ 14	€ 2	€ 14	€ 2
Kleine stichtingen	26	€ 35	€ 8	€ 30	€ 6
Zzp'ers	88	€ 53	€ 10	€ 53	€ 11
Totaal kleine gebruikers	213	€ 32	€ 32	€ 5	€ 5

OPENBARE UITSPRAKEN

BIJLAGE 4: GEBRUIKTE

1. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 1 oktober 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:6102;
2. Rechtbank Limburg 4 september 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:5973;
3. Rechtbank Noord-Nederland 3 september 2024, ECLI:NL:RBNNE:2024:3502;
4. Rechtbank Gelderland 19 juni 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:3804;
5. Rechtbank Gelderland 28 februari 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:919;
6. Rechtbank Overijssel 14 november 2023, ECLI:NL:RBOVE:2023:4658;
7. Gerechtshof Den Haag 16 mei 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:1601;
8. Rechtbank Zeeland-West-Brabant 22 februari 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:1306;
9. Rechtbank Rotterdam 21 oktober 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:11978;
10. Rechtbank Midden-Nederland 8 december 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:6042;
11. Rechtbank Midden-Nederland 8 december 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:5887;
12. Rechtbank Rotterdam 3 december 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:12032;
13. Rechtbank Amsterdam 19 november 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:6721;
14. Gerechtshof Den Haag 26 oktober 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:2410;
15. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 12 oktober 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:9630;
16. Rechtbank Overijssel 1 december 2020, ECLI:NL:RBOVE:2020:4235;
17. Rechtbank Midden-Nederland 28 oktober 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:4624;
18. Rechtbank Rotterdam 11 september 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:8047;
19. Rechtbank Midden-Nederland 5 augustus 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:3849;
20. Rechtbank Midden-Nederland 13 mei 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:2784;
21. Rechtbank Rotterdam 10 april 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:13344;
22. Rechtbank Midden-Nederland 4 maart 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:2617;
23. Rechtbank Rotterdam 10 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:124;
24. Rechtbank Rotterdam 10 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:123;
25. Rechtbank Noord-Nederland 10 september 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:4096;
26. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 3 september 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:7104;
27. Rechtbank Den Haag 3 juli 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:6619;
28. Rechtbank Amsterdam 14 juni 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:4334;
29. Gerechtshof 's-Hertogenbosch 11 juni 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:2115;
30. Rechtbank Rotterdam 16 mei 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:4259;
31. Rechtbank Midden-Nederland 10 april 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:1499;
32. Rechtbank Midden-Nederland 3 april 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:1504;
33. Rechtbank Overijssel 19 maart 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:1633;
34. Rechtbank Midden-Nederland 13 maart 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:1069;
35. Rechtbank Midden-Nederland 13 maart 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:1068;
36. Rechtbank Rotterdam 7 maart 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:2464;
37. Rechtbank Limburg 6 maart 2019, ECLI:NL:RBLIM:2019:2046;
38. Rechtbank Midden-Nederland 6 maart 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:928;
39. Rechtbank Midden-Nederland 20 februari 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:630;
40. Rechtbank Rotterdam 15 februari 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:1573;
41. Rechtbank Den Haag 13 februari 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:1044;
42. Rechtbank Midden-Nederland 13 februari 2019, ECLI:NL:RBMNE:484;
43. Rechtbank Noord-Holland 20 december 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:11702;
44. Rechtbank Den Haag 14 november 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:13431;
45. Rechtbank Limburg 7 november 2018, ECLI:NL:RBLIM:2018:10485;
46. Rechtbank Noord-Holland 31 oktober 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:10058;
47. Rechtbank Midden-Nederland 31 oktober 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:6655;
48. Gerechtshof Den Haag 3 juli 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:1773;
49. Rechtbank Den Haag 5 februari 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:1227;
50. Rechtbank Den Haag 19 december 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:15526;
51. Rechtbank Rotterdam 21 december 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:10388;
52. Rechtbank Den Haag 13 november 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:16766;
53. Rechtbank Midden-Nederland 25 januari 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:284;
54. Rechtbank Rotterdam 13 januari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:1143;
55. Rechtbank Den Haag 3 oktober 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:15983;
56. Rechtbank Amsterdam 30 september 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:5852;
57. Rechtbank Amsterdam 20 mei 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:3231;
58. Gerechtshof 's-Hertogenbosch 29 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2524;
59. Rechtbank Amsterdam 4 december 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:8879;
60. Rechtbank Midden-Nederland 22 juli 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:2907;
61. Rechtbank Amsterdam 30 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY2617;
62. Rechtbank Middelburg 11 juni 2012, ECLI:NL:RBMID:2012:BX4106;
63. Rechtbank Haarlem 7 december 2011, ECLI:NL:RBHAA:2011:BV6111;
64. Rechtbank Arnhem 21 november 2011, ECLI:NL:RBARN:2011:BV6788;
65. Rechtbank Amsterdam 24 augustus 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BT1960.

COLOFON

Met dank aan de werkgroep**Online inbreuken:**

Vincent van den Eijnde, Jet Hootsman,
Max van Olden, Ruud Rogier.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt
door een financiële bijdrage van het
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Ontwerp:

75B

Drukwerk:

Dex

Uitgever:

Federatie Beeldrechten

e: federatiebeeldrechten@pictoright.nl

t: +31(0)20 589 1863

w: federatiebeeldrechten.nl

Eindredactie:

Atlas Research

Capital C, 4^e etage

Weesperplein 4a

1018 XA Amsterdam

t: +31(0)20 237 1400

e: info@atlasresearch.nl

w: www.atlasresearch.nl

© Atlas Research en IViR, Amsterdam, 2025

PICTORIGHT KUNSTENBOND
BOK BBK
DUPHO NVJ-NVF
PLATFORM BK BNO

Federatie
Beeldrechten